

UNIBESKO-2011 OKAYVETET

PRIMEDBE		
Opis	24.01.2011	
105/1		-

PRIMEDBE na doktorsku tezu kandidata Jelene Ilić:

ANDROGINOST I SPORT: ISPITIVANJE ODNOSA RODNE ULOGE I PREFERENCIJA SPORTSKE AKTIVNOSTI

Poštovana Komisijo,

Razlog mog interesovanja za sadržaj doktorske teze kolegice J. Ilić leži u činjenici da sam od samog početka izrade njenog projekta, a zatim i u njenoj realizaciji, bila aktivni učesnik i neko ko je želeo da svojim iskustvom pomogne da se istraživanje obavi na najbolji mogući način, kako zbog ugleda i renomea Kuće u kojoj radimo, tako i zbog želje da se ispitivana tema što bolje istraži i objasni, a njeni rezultati značajno doprinesu bogaćenju i unapređenju sportske nauke i prakse.

Već u prvim terenskim testiranjima na kampovima za mlade sportiste, pokazalo se da mladi sportisti uzrasta 13 i 14 godina, ne razumeju značenje više od polovine atributa navedenih u kombinovanoj verziji oba BSRI upitnika (originalnog S. Bem i Revidiranog BR BSRI M.Vuletić). Nažalost, danas mladi ljudi raspolažu sa vrlo skromnim fondom reči, pa je psiholog tko mispitanja konstantno morao objašnjavati šta npr. znače reči. prekaljena, sentimentalna, postojana, perspektivna, diskretna, romantična, čedna itd. Zato sam kolegici Ilić savetovala da u uzorak ne uzima ispitanike mlađe od 15 godina.

Takođe, još veći problem kod ispitanika starih 13 i 14 godina, bio je njihovo nepoznavanje skoro 2/3 sportova o kojima su trebali da iznesu svoje mišljenje/stav/ocenu da li više odgovaraju muškom polu, ženskom ili podjednako za oba (neutralni). Savetovala sam joj ili da sa „liste“ izbaci one sportove na koje sami sportisti reaguju pitanjem „A kakav je to sport? (npr. savate, kendo, bob, džiu-džicu, hokej na travi itd), ili one koji se kod nas uopšte ne upražnjavaju (sumo rvanje npr.), ili da problem reši tako što će uvesti novu kategoriju odgovora „ne poznajem sport“. Uvođenjem ove kategorije odgovora izbeglo bi se da sportisti ocenjuju neki sport kao muški, ženski ili neutralan, a da o njemu realno ništa ne znaju – ni o pravilima, ni kako se igra, ni kakva je oprema potrebna.

Smatram da svaki student psihologije nauči jedno od prvih pravila u izvođenju istraživanja, a ono glasi: prvoproveriti da li ispitanici poznaju, razumeju pojavu o kojoj treba da iznesu svoje mišljenje. Dakle, Jelena nije htela da uvaži ovu sugestiju (da uvede novu kategoriju odgovora „ne poznajem ovaj sport“), iako bi odgovor na ovo pitanje doneo korisne informacije koje bi imale svoju kulturnu i antropološku vrednost – istraživanje bi pokazalo koji sportovi odgovaraju našoj kulturi, koji se „primaju“ a koji ne, tj. ne izlaze u susret našim navikama, kuluri, tradiciji, potrebama. Osim, što bi se dobili pouzdaniji i validniji podaci o tome kako naši sportisti procenjuju polnu pogodnost sportova koje dobro poznaju, dobili bi se i podaci o tome kakva je kulturološka prihvaćenost pojedinih sportova kod nas.

Napominjem da sam sve ove sugestije Jeleni dala na samom početku istraživanja koje je trajalo kontinuirano oko 2 godine. Dakle, bilo je vremena da se određeni metodološki propusti isprave, kako se ne bi došlo do potpuno neočekivanih, nerazumljivih i teško objašnjivih podataka. To se upravo i desilo. Vrlo malo hipoteza je potvrđeno, a dobijeni rezultati su skoro u potpunosti u neskladu sa nalazima većine dosadašnjih istraživanja iste ili slične tematike. A osnovni razlog je, svakako u tome, što su ispitanici (posebno oni najmlađi, a jih je značajan procenat) davali svoja mišljenja o sportovima kojene ne poznaju ili sebe procenjivali atributima/rečima čije značenje nisu razumeli.

Jelena je napravila još jedan, nimalo naivan metodološki propust. Naime, ona je ispitanicima oba pola davala mušku formu BSRI upitnika. Da je ovo činjenica, možete se uveriti uvidom u psihološku dokumentaciju isptanih sportista u Republičkom zavodu za sport. Kao dokaz pogledajte **prilog 1** (popunjen upitnik sa svim skalama primenjem u istraživanju koje popunila sportistkinja, dakle osoba ženskog pola). Svi BSRI atributi formulisani su u muškom rodu. Jelena uopšte nije koristila normalnu žensku verziju upitnika, iako ga je S. Bem konstruisala prvenstveno za procenu polnog tipiziranja žena. Naravno, on se u istraživačke svrhe može dati i muškarcima, ali je nedopustivo da se muška verzija daje ženama koje treba sebe da opisuju atributima koji glase: pouzdan, analitičan, ljubomoran, dostojanstven, izveštačen, muževan, individualista, čedan, ... Da bi mentora i komisiju ubedila da je postupak ispitivanja sproveda metodološki korektno, Jelena na kraju teze (**str. 239 i 244** daje obe verzije upitnika, mada je koristila samo mušku). Ipak, sadržaj tabela u kojima se navode ispitivani atributi, pokazuje da su oni za ispitanike oba pola davani samo u muškom rodu, jer su direktno preuzeti iz baze podataka, tj. SPSS outputa (videti **tabele na stranama 94. i 95**).

U delu teze koji se odnosi na opis **instrumenata** (**str. 80**), autorka ne navodi sve relevantne podatke za Original BSRI instrument S. Bem (ni koliko ukupno ima ajtema, niti koliko ajtema ima svaka od 4 subskale. Takve podatke navodi samo za BR BSRI, pa do kraja ostaje nejasno (ni u delu o rezultatima nema tog podatka) koliko ajtema u hibridnoj, kobinovanoj formi je iz BSRI, a koliko iz BR BSRI. Kombinovana forma upitnika koji je primenila ima 90 ajtema. Među njima **nema svih 46 ajtema iz BR BSRI** (nedostaju 2: 1 iz subskale maskuliniteti – „*samostalna*“ 1 iz subskale socijalne uspešnosti – „*teži uspehu*“). Ako neko ne da instrument u celini, promeni način ocenjivanja po svom nahodjenju pre nego što za to dobije opravdanje u rezultatima statističke analize – kako onda sebi može postaviti za cilj proveru psihometrijskih svojstava oba instrumenta kako bi odlučila koji je pogodniji za primenu na sp. populaciji. Kako verovati rezultatima dobijenim statističkim analizama kada one nisu izvedene na instrumentima u celini i kada nisu korišćeni originalni ključevi za obradu dobijenih podataka?

Na strani **94 teze**, autorka potpuno neargumentovano objašnjava svoje intervencije (izmene) u originalnim instrumentima pre nego što je proverila njihove metrijske karakteristike na sledeći način... „*U nastavku će biti prikazana.....*“ Da li su ova obrazloženja prihvatljiva i da li posle učinjenih izmena možemo govoriti o istim instrumentima? Autorka, očito može ne smatrajući da je to metodološki nedopustivo, a kasnije naširoko diskutuje koji je instrument od ta dva bolji, ili još bolje koji bi treći novi (hibridni) bio najbolji.

Kad govori o instrumentu za merenje motivacije sportista Ilić u tezi navodi (**str. 81, III pasus**) da je „...*preuzela verziju upitnika Bačanac i sar. (2007), stim što je dodala „želtu roditelja“ kao mogući ....*“ Ovi navodi uopšte nisu u skladu sa sadržajem **Izveštaja** koji daje Komisija za ocenu teze, gde na **str. 11** stoji „*Instrument za merenje motivacije preko ocene lične važnosti razloga za bavljenje sportom predstavlja modifikaciju instrumenta Participation Motivation Inventory (PMI)*“. Odakle ovo neslaganje oko instrumenta za procenu motiva za bavljenje sportom? Da li to Komisija bolje zna od autorke koji je instrument koristila, ili je tekst Izveštaja komisije nastao na osnovu prve originalne verzije koju je J. Ilić, kasnije promenila. Po svemu sudeći, u pitanju je ovo drugo. Jer, 16. decembra 2010. obavila sam razgovor sa J. Ilić u kojem sam joj ukazala na sve neistine i netačnosti koje se nalaze u njenom radu, počevši od korišćenih instrumenata, do čitavih rečenica koje je direktno prepisala iz rada „*Androgenost i sport*“ (prilog 3), a o čemu sam zaključila čitajući Izveštaj Komisije za ocenu njene doktorske teze.

Jer, kako je moguće da mentor u Izveštaj unese nešto što u radu ne postoji? Zato zaključujem da je i u tezi pisalo isto što i u Izveštaju Komisije – tj. bilo je navedeno da je korišćen modifikovan

Ta prava fraza da
mogući da li je mogla 2
de

Participation Motivation Inventory. A autorka dobro zna da to upšte nije istina, pa kada sam joj to saopštila - ona menja raniji tekst i navodi da je preuzela verziju upitnika Bačanac i sar... kojoj je dodala razlog „zbog želje roditelja“. Ni ova ispravka nije korektna i ne odgovara potpunoj istini. Ako pogledate **pitanje 29. u prilogu 2** (Upitnik za ispitivanje socijalnog statusa mladih sportista – SSMS), videćete da je Jelena Ilić u potpunosti preuzela njegov sadržaj (svih 10 motiva među kojima je i razlog „zbog želje roditelja“. Dakle, nije tačno da je ona taj razlog dodala, već je on već postojao. Upitnik SSMS je konstruisala Lj. Bačanac za potrebe psihološke službe u Republičkom zavodu za sport i on se uz kontinuirane dopune i poboljšanja koristi preko 15 godina. J. Ilić obmanjuje i sebe i Komisiju i stručnu javnost kada navodi netačne izvore –prvo kaže da je to modifikovan upitnik američke autorke (jer to nekako bolje zvuči) iako on, ni po sadržaju ni po načinu odgovaranja, uopšte ne liči na instrument (bolje reći jedno pitanje) koji je ona koristila tj. preuzela iz psihološke laboratorije RZS.

A što se neusklađenosti Izveštaja Komisije sa tekstom teze tiče, oni su brojni, i kao što sam već istakla, nastali zbog izmena u onim delovima teze koje sam prepoznala kao direktno prepisivanje sadržaja iz mog zajedničkog rada sa kolegom Lazarevićem (**prilog 3**) i kolegincu upozorila da njeno ponašanje nije u skladu sa etičkim ponašanjem naučnih radnika niti moralnim načelima osobe koja drži do poštovanja sopstvene i tuđe ličnosti. Navešću samo dva primera koji pokazuju dokle je Jelena spremna da ide u preuzimanju tuđe intelektualne svojine. Ne koristeći postupak citiranja ili parafraziranja tuđeg teksta, ona ga pretvara u svoj, pa ga onda i članovi Komisije prenose kao njen originalan doprinos.

U izveštaju Komisije, str. 3 poslednji pasus stoji: „*Sport se karakteriše kao medijum koji omogućava da se uspostavi sklad između „muških“ i „ženskih“ karakteristika u istoj ličnosti i uspešno integrišu feminini i maskulini kvaliteti, što doprinosi da se postigne oslobađanje od rigidnog polnog tipiziranja koje predstavlja limitirajući faktor u pokušaju dostizanja visokog sportskog postignuća* .....“

U izmenjenom tekstu teze (str. 7, II pasus) sada stoji **Dakle, ukoliko tako posmatramo sport kao medijum koji omogućava da se uspostavi sklad.....**

Ovaj deo teksta iz Izveštaja i teze skoro u potpunosti je prepisan iz mog i koleginog rada (**prilog 3, str. 391**, poslednjih 5 redova) gde piše. „*Sport je medijum koji omogućava da se uspostavi sklad između muških i ženskih karakteristika u jednoj istoj ličnosti, uspešno integrišu feminini i maskulini kvaliteti i žene sportiste oslobode rigidnog polnog tipiziranja koje predstavlja limitirajući faktor visokog sportskog dostignuća*“.

Ili, u Izveštaju Komisije (str. 5, početak poslednjeg pasusa) piše: „*U psihologiji se dugo održavalo ubeđenje da postoje samo dva moguća procesa polnog tipiziranja, a samim tim i dva ishoda: stereotipno polno tipiziranje (maskulin muškarac – feminina žena) i suprotno polno tipiziranje (feminini muškarac – maskulina žena). Pri tome se insistiralo na polnoj dihotomiji, a svaki vid odstupanja od stereotipnog polnog koncepta smatralo se nepoželjnim, neprihvatljivim ili čak devijantnim...*“

U izmenjenom tekstu teze (str.42) piše: *Koncept androginosti predviđa da pored već dva pomenuta ishoda* .....

U našem radu (prilog3, str. 384, početak strane) piše: „*Dugo je u psihologiji postojalo verovanje da postoje samo dva moguća ishoda polnog tipiziranja: 1) stereotipno polno tipiziranje: maskulini muškarac – feminina žena i 2) suprotno polno tipiziranje: feminini muškarac – maskulina žena. Naravno, snažno se insistiralo na polnoj dihotomiji, a svaki vid odstupanja od stereotipnog polnog koncepta, ponašanja koje je društvo definisalo standardom za određeni pol, smatralo se nepoželjnim, neprihvatljivim ili čak devijantnim. ...*“

POREBIT 24. 05. 2014. U ŽELI
U SOPSTVENOJ KUPNKE

To znači da pored dvaveć pomenuta ishoda polnog tipiziranja (stereotipno i suprotno) može postojati i treće, a to je androginost – istovremeno naglašena i maskulinitet i femininitet...

Komisija za ocenu teze u Izveštaju (str.3, pri dnu) navodi hipotezu koja stoji u osnovi istraživanja J. Ilić i kaže: Zbog toga se u ovom istraživanju polazi od opšte pretpostavke da ~~udovoljavanje tradicionalnim kulturnim normama i standardima, sa jedne strane, i zahtevima vrhunskog savremenog sporta, sa druge strane, podstiče usvajanje androgine rodne uloge, posebno kada su u pitanju sportistkinje.~~ *SDZ 10/11/14*

U naknadno korigovanom tekstu teze, autorka izbacuje pomenutu hipotezu, jer ju je u potpunosti prepisala iz našeg članka, a Komisija, ne znajući za to upravo nju navodi u svom Izveštaju. Evo kako glasi hipoteza u našem članku (prilog 3, str.386, III pasus):

„Očekujemo da udovoljavanje normama kulture s jedne strane, i zahtevima vrhunskog sporta s druge strane, značajno više podstiče androgini koncept polne uloge kod žena sportista nego što je to slučaj sa ženama iz opšte populacije.

Evo još jedne neusaglašenosti između ocene Komisije i navoda autorke:

Teza (str. 215, poslednja 3 reda): „Kod sportista je takođe bilo najviše androginih, a najmanje femininih osoba, dok je kod sportistkinja takođe, najmanje maskulinih osoba (premda značajno manje u odnosu na istu kategoriju na instrumentu BSRI) a skoro podjednak broj femininih i neizdiferenciranih. Ovim je naša hipoteza da će sportisti oba pola od četiri vrste rodni uloga u najvećoj mjeri usvojiti androginu rodnu ulogu odbačena“.

Komisija, pak, iznosi drugačije mišljenje (str. 12, poslednji pasus): Dobijeni podaci su pokazali da je na ukupnom uzorku ispitanika, prema instrumentima BSRI i BR-BSRI, kod naših sportista najviše usvojena androgina rodna uloga, ali i da postoje određene razlike između polova u tom pogledu. Dok su muškarci na oba instrumenta pokazali da su najviše usvojili androginu rodnu ulogu, žene prema rezultatima na BSRI u najvećoj meri usvajaju femininu rodnu ulogu, a prema BR-BSRI skoro podjednako femininu i neizdiferenciranu rodnu ulogu. Ovakvi rezultati mogu da ukazuju da postoji oslobađanje mladih sportista od stereotipnog polnog tipiziranja, naročito kada su u pitanju žene, kao i to da postoji različita osetljivost primenjenih mernih instrumenata u pogledu detekcije rodni uloga.

U ranije pomenutom razgovoru J. Ilić sam upozorila na nelogičnost iznetog zaključka, jer je u potpunom neskladu sa iznetim podacima (žene sportisti su se stereotipno polno tipizirale, tj. u najvećoj meri su usvojile femininu rodnu ulogu). Pa kako onda autorka može da izvede zaključak da „postoji oslobađanje mladih sportista od stereotipnog polnog tipiziranja, naročito kada su u pitanju žene“ i da Komisiju navede da to isto prenese u svoj Izveštaj. Naravno, ona primedbu o neusklađenosti rezultata i zaključka uopšte ne bi prihvatila da nije postala svesna moje rešenosti da ovog puta konačno istrajem da i drugima pokažem da njoj nije važno ni šta piše, ni od koga prepisuje, ni da li se prepisano slaže sa njenim podacima. Naravno, sve ovo je posle razgovora i opomena, Jelena izbrisala (Komisija, nažalost nije), a evo odakle je uzeto to objašnjenje (prilog 3, str. 392, poslednji pasus): „Rezultati našeg istraživanja govore da sport nesumnjivo doprinosi oslobađanju žene od tradicionalnog i rigidnog polnog tipiziranja, podržavajući i naglašavajući koncept psihološke androginiteta“

Kada mi je J. Ilić na početku rada na tezi saopštila da će ona uraditi nešto novo što još niko nije radio, tj. da će uvesti klasifikaciju sportova prema podesnosti da se njima bave osobe različitog pola, odmah sam joj rekla da takva klasifikacija odavno postoji i da postoje brojna istraživanja izvedena na tu temu. Ona je odgovorila da je razočarana tim podatcima na tome se

završilo. Čak sam joj, jednom prilikom, donela neke radove koji to potvrđuju, smatrajući da i sama može dodatno da se informiše. Jer, dovoljno je da na internet pretraživaču ukucate nekoliko ključnih reči i bićete zasuti radovima i istraživanjima koji su se bavili tom problematikom. Na ovome nisam dalje insistirala smatrajući da će ovu činjenicu uvažiti i neće pokušati da obmane članove Komisije, a samim tim i širu stručnu sportsku i naučnu javnost.

Ipak, vođena samo jednim ciljem, da Komisiju ubedi kako njena teza donosi nešto novo u praksu i teoriju psihologije sporta, J. Ilić je spremna da svesno iznese neistinu, i da verovatno u prvobitno verziji teze, koju je Komisija koristila za pisanje svoga Izveštaja, napiše:

„Međutim, koliko nam je poznato niko do sada nije napravio klasifikaciju sportova u odnosu na neki psihološki kriterij, ili u kontekstu pola i usvojenih rodni uloga, ili toga kako se određeni sport subjektivno doživljava od strane sportista, kao prikladniji za žene, muškarce, ili podjednako prikladan za oba pola. .... U skladu sa tim ona je predložila preliminarnu klasifikaciju sportova prema polnoj adekvatnosti na muške, ženske i neutralne, kao polazni model klasifikacije koji proverava empirijskim putem, kako bi prema dobijenim rezultatima mogla formirati novi okvir za klasifikaciju sportova prema polnoj adekvatnosti (Izveštaj Komisije, str. 8, pretposlednji pasus).

A u delu Izveštaja, str. 9, gde se navode uži problemi istraživanja, piše: - *Da se ispita mogućnost uspostavljanja novog modela polne i rodne klasifikacije sportova ....*

Pitam se da li je Komisija mogla ovako nešto napisati a da to nije pročitala u tezi J. Ilić?

Nakon što sam J. Ilić predočila da je u radu iznela neistinu, (što je Komisija je prihvatila kao autentičan podatak) - ona je ove tvrdnje izbacila iz teze. Iako Komisija, svoj Izveštaj nije usaglasila sa novim sadržajem teze, iskreno verujem da će to, zbog svog kredibiliteta i odgovornosti, svakako učiniti. Komisija je verovala J. Ilić, i podatke koje je ona iznela u tezi nije proveravala. To je sasvim normalan pristup, pogotovo ako kandidat za sebe napiše, a Komisija to stavi u Izveštaj „ ....dok je poseban deo upitnika za prikupljanje opštih podataka o ispitanicima odabrani na osnovu dugogodišnjeg iskustva kandidatkinje u oblasti psihologije sporta (Izveštaj, str. 1, II pasus), a u istom izveštaju (str. 2, početak strane) nalazimo podatak da to „dugogodišnje“ iskustvo iznosi oko tri godine: *Radila je kao psiholog volonter od 2006. u Republičkom zavodu za sport, a od marta 2008. godine zaposlena je kao psiholog – stručni saradnik u Laboratoriji za psihologiju sporta ....*

Iako u sportu radim preko 34 godine, ipak pozivam Komisiju da proveri moje navode da klasifikacija sportova prema polnoj adekvatnosti na muške, ženske i neutralne postoji preko 40 godina, kao da postoje i brojne druge klasifikacije sportova prema različitim psihološkim kriterijima. Psiholozi i stručnjaci u sportu, počevši od Metheny (1965), preko niza drugih (Kane, Dish, Ostrow, Jones & Spiker, Engel, Csizma, Colley, Witting & Schurr, Matteo...) pa do sada aktualnih (Guillet, Sarazon, Brenda Reimer, Visio, Nathalie Koivula ....) izveli su niz istraživanja na ovu temu i dali značajan doprinos metodologiji procene podesnosti sportova za osobe oba pola (videti npr. prilog 4, str. 547, II pasus).

Pošto sam kolege iz Komisije za ocenu teze J. Ilić, nadam se, uverila u njenu nekorektnost i neprofesionalnost pri korišćenju tuđe (u ovom slučaju moje) intelektualne svojine, čemu je ona i ranije bila sklona (ali sam se iskreno nadala da će vremenom shvatiti da to nije dobar način za građenje stručnog i profesionalnog identiteta), kao i činjenica da je razgovor sa njom na tu temu, urodio plodom (jer su, uglavnom, sve primedbe uvažene i urađena korekcija teksta teze na spornim mestima), ne bih se upuštala u dalju dublju analizu kvaliteta njene doktorske teze. Smatram da je na Komisiji odgovornost da učini sve kako bi se sačuvali visoki akademski, naučni i etički standardi Odeljenja za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu. I naravno,

nije mi bila namèra da davanjem ovih primedbi osporim vrednost doktorske teze kolegice Ilić u celini, već da doprinesem njenom poboljšanju, i da joj skrenem pažnju da svoje dosadašnje ponašanje i stavove u građenju profesionalne i naučno istraživačke karijere, mora značajno promeniti i prilagoditi opšteprihvaćenim etičkim i profesionalnim standardima.

Naravno, stvar je Komisije da ukaže na sve one nedostatke u radu čijim bi korigovanjem rad dobio na kvalitetu. Ipak, biću slobodna da iznesem još par sugestija koje mogu pomoći da se poboljša kvalitet teze:

- Po mom mišljenju, **naslov teze** nije srećno izabran, ne odražava suštinu istraživanja, jer pokazuje da je glavna tema odnos rodne uloge i **preferencija** sportske aktivnosti. Istraživanje se uopšte nije bavilo preferencijama u pravom smislu te reči, tj. sportisti nisu pitani koji sport im se sviđa, kojim bi voleli da se bave isl. Većina ispitanika u uzorku svoj sport je izabrala na uzrastima od 6-10 godine (podaci govore da 67% sportista Srbije u sport uđe upravo na pomenutim uzrastima). Polno tipiziranje procenjeno BSRI upitnikom se dovodi u vezu sa vrstom sporta kojim se sportisti bave, njihovim uzrastom, dužinom sp. iskustva, razlozima/motivima zbog kojih se bave sportom itd. Tu nige nema preferencija. Značajan predmet teze je ispitivanje motivacije i proveru metrijskih karakteristika instrumenata. Smatram da bar motivi moraju naći svoje mesto u naslovu. Pošto rad nema jednu temu, već istovremeno više njih, njegov naslov treba jasnije da nagovesti šta se u radu nalazi.
- Ni sadržaj apstrakta ne daje mogućnost da se u potpunosti shvati predmet, cilj i rezultati istraživanja. Naročito je „objašnjenje“ dato u njegovoj poslednjoj rečenici potpuno nerazumljivo, nelogično i nepovezano sa temom i rezultatima rada.
- Među zadacima i ciljevima istraživanja nalazi se i ispitivanje uloge sp. idola, a taj problem se u rezultatima uopšte ne obrađuje. U delu teze pod naslovom **5.5 Uloga sportskih idola**, autorka, takođe, vrlo malo govori i navodi istraživanja koja direktno rasvetljavaju pomenutu temu (samo 1 rad).
- U delu **5.2 Dosadašnja istraživanja**, najmanje je navedeno istraživanja koja su povezana sa tematikom teze. Ilić J., bez ikakvog sistema prelazi sa teme na temu pa npr. navodi istraživanja koja govore o slici tela, poremećajima u ishrani, samopoštovanju, zabrinutosti sportista o posledicama vezanim za bavljenje sportom, fenomenu „izvinjavajućeg ponašanja“, konfliktu rodni uloga, proceni idealnog sportiste itd. Ovaj deo treba sistematizovati, uvesti neku vrstu klasifikacije istraživanja, izbaciti ona nevezana sa temom, a navesti mnogo više onih koji su se bavili istom ili sličnom tematikom. A verujte, ima ih mnogo.
- U delu koji se odnosi na uzorak ispitanika – potrebno je dati još nekoliko bitnih informacija koje se tiču procentualne zastupljenosti muškaraca i žena, procenta ispitanika pojedinih starosnih kategorija, prosečne dužine bavljenja sportom itd. Iako su ove informacije date u delu o rezultatima istraživanja, uobičajeno je da se osnovni podaci navedu i u delu koji opisuje uzorak ispitanika.
- O potrebi potpunijeg opisa instrumenata, već smo govorili.
- Komisija svoj Izveštaj treba da uskladi sa onim što sada piše u delovima **5.6, 5.7, 5.8** (predmet, problemi, ciljevi), jer je njen aktualni Izveštaj u potpunom neskladu sa onim što sada u tezi piše.

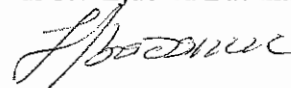
- Potrebno je da autor navede pun naziv postupka faktorske analize koji je korišćen – kako čitalac u jednom trenutku ne bi zaključio da je reč o eksplorativnoj, a u drugom o konfirmativnoj FA.
- Tabele u kojima su navedeni rezultati FA, kao i one u kojima su dati rezultati X^2 testa i t-testa su nesređene, pretrpane nepotrebnim podacima koji otežavaju da se „skinu“ glavne informacije. Autorka ih je, bez ikakve intervencije i doterivanja, direktno prebacila iz SPSS otputa, što nije metodološki korektno.
- Pri navođenju većine rezultata, naročito onih prezentovanim u tabelama, autorka ih samo prepričava, ne upuštajući se u dublju diskusiju, objašnjenje, niti ih dovodi u vezu sa hipotezama. Rezultate sa hipotezama povezuje tek u zaključku teze. Pogledati, npr. **tabele br. 56 do 76.**
- Potrebno je ispraviti brojne stilske greške, u naslove tabela uneti potpunije objašnjenja šta tabela sadrži, smanjiti slovne greške itd...
- Rad je prepun **nepotrebnih tabela** koje se, uz malo intelektualnog napora mogu „sažeti“ u manji broj, a da pri tom čitalac ne bude uskraćen za važne informacije. „Zatrpčnost“ tabelama najbolje se vidi na **stranama teze od 160-195** gde je navedeno, jedna za drugom, više od 50 tabela (tab. br. 80 do 151). Tabele nepotrebno zalaze u detalje – kako svaki od 72 sporta (koji su ocenjivani po kriteriju pogodnosti za muškarce, žene ili oba pola) „stoji“ na jednom, a zatim na drugom BSRI upitniku, tj. kako su ispitanici različitog pola klasifikovani u 4 rodne uloge, procenili njegovu pogodnost za osobe različitog pola. Isto je i sa navođenjem tabela sa rangiranjem svakog pojedinačnog od 10 razloga za bavljenje sportom. To se sve može sažeti u jednu tabelu, koja je mnogo informativnija.
- I premda u ciljevima i zadacima piše – nema nigde rezultata o izboru **sportskih idola** (što je procenjivano) i preferencijama (što nije ni procenjivano, ali stoji u naslovu teze).
- Autorka je ostala dužna da, uvažavajući sve relevantne podatke i uzimajući u obzir učinjene metodološke propuste, potpunije i valjanim činjenicama obrzloži zašto predlaže novi instrument za merenje polnog tipiziranja sportista i po čemu je on „specifičan“ baš za ovu populaciju ako ne sadrži nikakve specifične ajteme, niti rezultati FA (dobijeno je 7 umesto 4 faktora) potvrđuju njegovu psihometrijsku opravdanost. Da li su samo razlike između sportista muškog i ženskog pola dobijene t-testom dovoljne da se predloži drugačija struktura „novog“ instrumenta? Njega, po predlogu J. Ilić, treba da sačinjava (saznaćete ukoliko prebrojite) 30 maskulinih i 18 femininih atributa iz originalne i revidirane BSRI skale, a za socijalno poželjne i nepoželjne kaže (teza, str. 217): ... *dok skalu socijalno poželjnih i nepoželjnih osobina mogli činiti ostali ajtemi budući da na njima nije dobijena značajna razlika, ali i da ova skala ima samo zadatak da zamaskira pravu prirodu instrumenta.*

Ndam se da ćete ovo moje obraćanje i iznesene primedbe shvatiti kao dobronameran pokušaj da se očuva visok kvalitet Fakulteta koga Vi predstavljate, kao i da se budući mladi naučni radnik na vreme upozori i uputi na poštovanje etike i principa savesnog obavljanja svojih naučno istraživačkih aktivnosti.

PRIZOZI: 1, 2, 3, 4

U Beogradu, 24. 01. 2011.

dr sc. Ljubica Baćanac

Ime i prezime Amir Curoković ⁹⁰¹ Pol: M ⁽²⁾ Datum rođenja 15.03.1999.
 Sport pygwan Sportski staž 4 Pol vašeg trenera: ^(M) Ž

1 UPUTSTVO: Pred vama se nalazi lista karakteristika. Potrebno je da ocenite koliko tačno vas svaka od navedenih karakteristika opisuje.

KARAKTERISTIKA	apsolutno netačno me opisuje	vrlo retko me tačno opisuje	retko me tačno opisuje	ponekad me tačno opisuje	često me tačno opisuje	skoro uvek me tačno opisuje	apsolutno tačno me opisuje
1. samopouzdan	1	2	3	4	(5)	6	7
2. popustljiv	1	(2)	3	4	5	6	7
3. rado pomaže	1	2	3	4	5	6	(7)
4. brani svoja uverenja	1	2	3	4	(5)	6	7
5. veseo	1	2	3	4	(5)	6	7
6. nepostojan	1	2	3	(4)	5	6	7
7. nezavisan	1	2	(3)	4	5	6	7
8. stidljiv	1	2	3	(4)	5	6	7
9. savestan	1	2	3	4	5	(6)	7
10. sportski tip	1	2	3	4	5	6	(7)
11. srdačan	1	2	3	4	5	(6)	7
12. izveštačen	(1)	2	3	4	5	6	7
13. uporan	1	2	3	4	5	(6)	7
14. voli da laska	1	(2)	3	4	5	6	7
15. srećan	1	2	3	4	(5)	6	7
16. jaka ličnost	1	2	3	(4)	5	6	7
17. odan	1	2	3	4	5	(6)	7
18. nepredvidiv	(1)	2	3	4	5	6	7
19. moćan	(1)	2	3	4	5	6	7
20. ženstven	1	2	3	4	5	(6)	7
21. pouzdan	1	2	3	4	5	(6)	7
22. analitičan	1	2	3	(4)	5	6	7
23. saosećajan	1	2	3	4	5	(6)	7
24. ljubomoran	1	(2)	3	4	5	6	7
25. sposoban da vodi	1	2	3	(4)	5	6	7
26. uviđajan	1	2	3	4	5	(6)	7
27. istinoljubiv	1	2	3	4	5	(6)	7
28. spreman da rizikuje	1	2	3	4	5	(6)	7
29. ima razumevanja za druge	1	2	3	4	5	6	(7)
30. tajanstven	1	2	(3)	4	5	6	7
31. lako donosi odluke	1	2	3	(4)	5	6	7
32. sažaliv	1	2	3	4	5	(6)	7
33. ozbiljan	1	2	3	4	5	(6)	7
34. samodovoljan	1	2	(3)	4	5	6	7
35. želi da uteši druge	1	2	3	4	5	6	(7)
36. uobražen	(1)	2	3	4	5	6	7
37. dominantan	1	2	3	(4)	5	6	7
38. ljubazan	1	2	3	4	5	(6)	7
39. dopadljiv	1	2	3	(4)	5	6	7
40. muževan	1	(2)	3	4	5	6	7
41. topao	1	2	3	4	5	(6)	7
42. dostojanstven	1	2	3	4	5	(6)	7

	KARAKTERISTIKA	apsolutno netačno me -opisuje	vrlo retko me tačno opisuje	retko me tačno opisuje	ponekad me tačno opisuje	često me tačno opisuje	skoro uvek me tačno opisuje	apsolutno tačno me opisuje
43.	spreman da zauzme stav	1	2	3	4	5	6	7
44.	nežan	1	2	3	4	5	6	7
45.	prijateljski nastrojen	1	2	3	4	5	6	7
46.	agresivan	1	2	3	4	5	6	7
47.	lakoveran	1	2	3	4	5	6	7
48.	neefikasan	1	2	3	4	5	6	7
49.	deluje kao vođa	1	2	3	4	5	6	7
50.	detinjast	1	2	3	4	5	6	7
51.	prilagodljiv	1	2	3	4	5	6	7
52.	individualista	1	2	3	4	5	6	7
53.	ne koristi nepristojne izraze	1	2	3	4	5	6	7
54.	neorganizovan	1	2	3	4	5	6	7
55.	takmičarskog duha	1	2	3	4	5	6	7
56.	voli decu	1	2	3	4	5	6	7
57.	taktičan	1	2	3	4	5	6	7
58.	ambiciozan	1	2	3	4	5	6	7
59.	blag	1	2	3	4	5	6	7
60.	konvencionalan	1	2	3	4	5	6	7
61.	zainteresovan za tehniku	1	2	3	4	5	6	7
62.	ponaša se zaštitnički	1	2	3	4	5	6	7
63.	diskretan	1	2	3	4	5	6	7
64.	snažan	1	2	3	4	5	6	7
65.	osećajan	1	2	3	4	5	6	7
66.	postojan	1	2	3	4	5	6	7
67.	perspektivan	1	2	3	4	5	6	7
68.	sentimentalan	1	2	3	4	5	6	7
69.	samokritičan	1	2	3	4	5	6	7
70.	prekaljen	1	2	3	4	5	6	7
71.	privlačan	1	2	3	4	5	6	7
72.	moralan	1	2	3	4	5	6	7
73.	snalažljiv	1	2	3	4	5	6	7
74.	zrela ličnost	1	2	3	4	5	6	7
75.	hrabar	1	2	3	4	5	6	7
76.	čedan	1	2	3	4	5	6	7
77.	prepotentan	1	2	3	4	5	6	7
78.	strpljiv	1	2	3	4	5	6	7
79.	romantičan	1	2	3	4	5	6	7
80.	sebičan	1	2	3	4	5	6	7
81.	pedantan	1	2	3	4	5	6	7
82.	neodlučan	1	2	3	4	5	6	7
83.	umiljat	1	2	3	4	5	6	7
84.	nepromišljen	1	2	3	4	5	6	7
85.	ljubak	1	2	3	4	5	6	7
86.	površan	1	2	3	4	5	6	7
87.	prijatan	1	2	3	4	5	6	7
88.	koristoljubiv	1	2	3	4	5	6	7
89.	vredan	1	2	3	4	5	6	7
90.	kolebljiv	1	2	3	4	5	6	7

2. Pred vama je lista sportova. Molimo vas da za svaki od ponuđenih sportova kažete da li on, po vašem mišljenju, po svojim karakteristikama, više odgovara muškom ili ženskom polu, ili je podjednako odgovarajući za oba pola (neutralan) i da sa X označite odgovor.

	SPORT	muški	ženski	neutralan		SPORT	muški	ženski	neutralan
1.	košarka			X	37.	snowboard	X		
2.	džiu-džicu			X	38.	formula 1	X		
3.	fudbal			X	39.	troskok			X
4.	kanu			X	40.	moto sport	X		/
5.	ragbi	X			41.	odbojka			X
6.	veslanje	X			42.	reli	X		
7.	skokovi u vodu			X	43.	trka 10 000 m			X
8.	biciklizam			X	44.	karting			X
9.	odbojka na pesku			X	45.	sumo rvanje	X		
10.	rukomet			X	46.	aikido	X		
11.	rvanje	X			47.	stoni tenis			X
12.	skvoš			X	48.	ski skokovi			X
13.	bacanje kugle			X	49.	bacanje kladiva			X
14.	boks		X		50.	orijentiring			X
15.	skijanje			X	51.	trka 800 m			X
16.	trka 110 m prepone			X	52.	bacanje koplja			X
17.	savate	X			53.	maraton			X
18.	jedrenje			X	54.	streljaštvo			X
19.	ritmička gimnastika			X	55.	brzo hodanje			X
20.	tekvondo	X			56.	streličarstvo			X
21.	badminton			X	57.	džudo			X
22.	američki fudbal	X			58.	hokej na travi			X
23.	karate			X	59.	bilijar			X
24.	umetničko klizanje			X	60.	trka 3000 m stiplčejs			X
25.	kendo			X	61.	mačevanje			X
26.	gimnastika			X	62.	bočanje			X
27.	bodrbilding			X	63.	skok u dalj			X
28.	sinhrono plivanje			X	64.	skok s motkom			X
29.	golf			X	65.	alpinizam			X
30.	dizanje tegova			X	66.	skijanje na vodi			X
31.	bob	X			67.	pikado			X
32.	skok u vis			X	68.	kuglanje			X
33.	hokej na ledu	X			69.	trka 200 m			X
34.	vaterpolo			X	70.	kajak	X		
35.	konjički sport			X	71.	nordijsko trčanje			X
36.	tenis			X	72.	plivanje			X

3. Da li se neko iz vaše porodice (roditelji, brat, sestra) bavi ili se bavio sportom i kojim

brat - Odbojka
Da li ste se ranije bavili drugim sportom i kojim? tenis, kopanje, kanopira

Mesto stalnog boravka Бучје Uspeh u poslednjem razredu ограничен

Ko je, po vašem mišljenju, najbolji sportista ili sportistkinja?

1. Андреа Јеларић
2. Боран Анђићковић
3. Урош Милићковић

4. Rangirajte navedene razloge za bavljenje sportom po važnosti koju oni imaju za vas. Rang 1 upišite pored onog razloga koji je za vas najvažniji, a rang 10 pored onog koji vam je najmanje važan:

Zdravstveni razlozi	1	Novac	6
Putovanja	8	Zabava	7
Lična afirmacija (uspeh)	4	Estetski razlozi (lep izgled)	2
Ljubav prema sportu	5	Popularnost	9
Druženje	3	Želja roditelja	10

5. Molimo vas da za svaki od ponuđenih sportova ocenite koliko je, po vašem mišljenju, po svojim karakteristikama pogodan i kao rekreativna aktivnost. U produžetku svakog sporta upišite ocenu njegove pogodnosti koja se može kretati od 1 do 5. Ocene su:

- 1 = veoma nepogodan
2 = nepogodan
3 = umereno pogodan
4 = pogodan
5 = vrlo pogodan

SPORT	OCENA	SPORT	OCENA	SPORT	OCENA
1 košarka	4	20. jedrenje	3	39. odbojka	5
2 kajak	2	21. bilijar	5	40. reli	4
3 fudbal	4	22. tekvondo	3	41. ragbi	3
4 kanu	3	23. badminton	5	42. karting	3
5 trčanje - džoging	4	24. američki fudbal	2	43. klizanje na ledu	3
6 veslanje	4	25. karate	2	44. aikido	3
7 alpinizam	2	26. kendo	2	45. stoni tenis	5
8 biciklizam	4	27. fitnes	5	46. kuglanje	4
9 odbojka na pesku	4	28. bodi bilding	5	47. skokovi u vodu	4
10 rukomet	4	29. golf	5	48. orijentiring	5
11 rvanje	2	30. tenis	5	49. maraton	5
12 skvoš	1	31. snowboard	3	50. streljaštvo	5
13 nordijsko trčanje	1	32. dizanje tegova	5	51. brzo hodanje	5
14 skijanje	4	33. plivanje	5	52. streličarstvo	5
15 pikado	4	34. moto sport	3	53. džudo	5
16 boks	2	35. mačevanje	5	54. bočanje	3
17 hokej na travi	4	36. konjički sport	3	55. skijanje na vodi	5
18 mali fudbal	5	37. rafting	4	56. vožnja rolerima	4
19 planinarenje	3	38. polu-maraton	4	57. skejtboard	5

HVALA NA SARADNJI!

Republički zavod za sport
Kneza Višeslava 72
Beograd

Sport, disciplina ili mesto u timu Odbojka
Haragon
Klub: "Lobuvye"

1. Ime i prezime: Anna Aagikobut 2. Pol: a. Muški ☒ b. Ženski
3. Datum rođenja 15.05.1993. god 4. Mesto rođenja _____
5. Mesto stalnog boravka Bynje
6. Škola koju pohađaš (vrsta škole i razred): Megymnema, 3. razred
7. Uspeh u poslednjem razredu: 1. nedovoljan 2. dovoljan 3. dobar 4. vrlo dobar ☒ 5. odličan
8. Da li imaš oba roditelja: ☒ 1. Imam oba roditelja
2. Imam samo _____
3. Nemam roditelje
9. Ako imaš oba roditelja, da li su ti roditelji razvedeni? ☒ 1. Ne 2. Da
10. S kim živiš? ☒ 1. Živim sa oba roditelja
2. Živim samo sa: _____
3. Ne živim sa roditeljima, već _____
11. Obrazovanje roditelja?

a. Otac:	b. Majka:
1. Nije pohađao školu	1. Nije pohađala školu
2. Osmogodišnja škola	2. Osmogodišnja škola
☒ 3. Srednja škola	☒ 3. Srednja škola
4. Viša škola	4. Viša škola
5. Visoka škola - fakultet	5. Visoka škola - fakultet
6. Ostalo (magisterij, doktorat)	6. Ostalo (magisterij, doktorat)
12. Posao koji obavljaju: Otac ragmur
Majka ragmur
13. Koliko članova porodice je zaposleno: 2 Od toga u: a. državnoj firmi _____
☒ b. kod privatnika _____
c. u sopstvenoj firmi _____
14. Imaš li braće i sestara? 1. Nemam
☒ 2. Imam brat i sestra
(Upisati broj i da li su srodni (tinaldi))
15. Broj članova porodice u kojoj živiš (uključujući i sebe) osam
16. Koliki je stan u kome stanuješ? (broj soba, kvadratura, kuća) kuća
17. Kako procenjuješ svoje uslove stanovanja? 1. krajnje loši ☒ 4. dobri
2. loši 5. veoma dobri
3. osrednji
18. Kakva je materijalna situacija tvoje porodice? 1. Nepovoljna ☒ 3. Povoljna
2. Ne naročito povoljna 4. Veoma povoljna

19. Da li se neko u tvojoj porodici bavi, ili se bavio sportom? 1. Ne

2. Da

6povr
(upisati ko)

20. Kakav je odnos tvojih roditelja prema tvom bavljenju sportom?

a. Otac:

1. Ne voli što se bavim

2. Ravnodušan je

3. 3 Voli što se bavim

b. Majka

1. Ne voli što se bavim

2. 2 Ravnodušan je

3. Voli što se bavim

21. Ko je uticao na tvoju odluku da se počneš baviti sportom?

1. 1 Niko, sam sam se odlučio

2. Nastavnik fizičkog vaspitanja

3. Drugovi

4. Roditelji, posebno

5. Sportski idol

6. Neko drugi (ko)?

22. Da li si pre sadašnjeg sporta trenirao/la neki drugi?

a. 2 Da komapra Počeo sam ga trenirati od svoje 10 godine.
(upisati koji)

tako da moje ukupno bavljenje sportom iznosi 7 godina.

b. Ne

23. Sadašnjim sportom bavim se od svoje 13 godine, što iznosi 4 godina.

24. Da li si imao/la neku ozbiljnu sportsku povredu?

1. 1 Ne

2. Da

(napišite vrstu povrede i dužinu odsustva iz trenaznog procesa)

25. Bavljenje sportom na moj uspeh u školi: 1. Utiče negativno 2. Nema uticaja 3. 3 Utiče pozitivno

26. Da li škola ima razumevanja za tvoje bavljenje sportom 1. Nema 2. 2 Ima donekle 3. Da, sasvim

27. Dnevno treniram 1 puta, što iznosi 2 sati. Nedeljno treniram 3 puta, što iznosi 6 sati.

28. Navedi neke od svojih najvećih, najznačajnijih sportskih uspeha: prejx zena uynja

29. Evo nekih od najčešćih razloga za bavljenje sportom: zdravstveni, estetski, lična afirmacija (uspeh), ljubav prema sportu, druženje, novac, zabava, putovanja, popularnost, zbog želje roditelja itd. Izdvoj neke koji su za tebe važni i upiši ih po redosledu važnosti.

1. zdravstveni

2. novac

3. popularnost

4. zabava

5. lična afirmacija

6. putovanja

7. druženje

8. estetski

30. Kakvi su uslovi u kojima treniraš? 1. 1 Loši 2. Osrednji 3. Dobri 4. Veoma dobri

31. Da li si zadovoljan/na svojim dosadašnjim sportskim razvojem?

1. Nisam zadovoljan

2. 2 Delimično sam zadovoljan

3. Zadovoljan sam

32. Šta bi želeo/la da postigneš u sportu?

yutex

10. 08. 2010

Datum

12. 08. 2010

HVALA NA SARADNJI

TEME - ČASOPIS ZA DRUŠTVENE NAUKE
IZDaje UNIVERZITET U NIŠU

TM	Г. XXVI	Бр. 3	Стр. 383 - 393	Ниш	јул - септембар	2002.
----	---------	-------	----------------	-----	-----------------	-------

UDK 79:055.2:591.555.1
Оригинални научни рад
Примљено: 10.07.2002.

Љубица Бачанац
Републички завод за спорт
Београд
Љубиша Лазаревић
Факултет спорта и физичког васпитања
Београд

АНДРОГИНОСТ И СПОРТ

Резиме

Да би утврдили да ли бављење спортом доприноси ослобађању жена од ригидног полног типизирања, које у свакој, па и у нашој средини, подразумева традиционални концепт фемининости, извели смо истраживање на узорку жена спортиста (N=70) и жена неспортиста (N=102). Испитивање је обављено Београдском верзијом BSRI (Вулетић, 1983) која садржи 15 атрибута за мерење фемининости, 15 за мерење маскулиности и још 16 неутралних социјално пожељних (8) и социјално непожељних (8) својстава.

Резултати потврђују нашу генералну хипотезу да бављење спортом ослобађа жену од ригидног полног типизирања, тј. усвајања традиционалног стереотипа фемининости, подстичући прихватање андрогиног концепта полне улоге. Резултати анализе варијансе говоре да су спортисткиње у поређењу са неспортисткињама значајно више и маскулине и фемине, односно оне су андрогине (истовремено висока наглашеност и маскулиних и феминних својстава). Андрогиност жену спортисту чини снажном, способном да руководи, независном, храбром, прекаљеном, спремном на ризик и конкуренцију, али истовремено и изразито женственом, привлачном, топлим, чедном, педантним и пријатном.

Кључне речи: жена, спорт, полно типизирање, андрогиност

Увод

У свим културама постоји карактеристичан концепт полне улоге и у складу са њим социјално обликовани специфични садржаји, информације, понашања и атрибути који се везују за одређени по-

л и који се уче у процесу социјализације. Дуго је у психологији постојало веровање да постоје само два могућа полног типизирања: 1) стереотипно полно типизирање: маскулини мушкарац – феминина жена и 2) супротно полно типизирање: феминини мушкарац – маскулина жена.

Наравно, снажно се инсистирало на полној дихотомији, а сваки вид одступања од стереотипног полног концепта, понашања које је друштво дефинисало стандардним за одређени пол, сматрало се непожељним, неприхватљивим или, чак, девијантним.

Средином седамдесетих, Sandra Bem (1974, 1975, 1979) уноси револуционарне промене у процену полног типизирања, уводећи концепт андрогиности. То значи да, поред два већ поменута исхода पूर्ण типизирања (стереотипно и супротно), може постојати и треће, а то је андрогиност – истовремено наглашена и маскулиност и фемининост. Осим стереотипно полно типизирање, многе особе, сматра Sandra Bem, могу бити андрогине, тј. имати карактеристике оба пола, односно могу бити и маскулине и феминине. Овај мешани или андрогини самоконцепт говори да је особа успешно интегрисала позитивне и феминине и маскулине атрибуте, што је чини психолошки стабилнијом и социјабилнијом. Концепт психолошке андрогиности прихватају Spence и Helmreich и 1978. конструишу Personal Attributes Questionnaire (PAQ), који, као и BSRI (Bem Sex Role Inventory, S. Bem, 1974), омогућава четири алтернативе полне идентификације: маскулиност, фемининост, андрогиност и категорију полно недиференцираних.

Међу бројним истраживањима идентификације са улогом сопственог пола, за нас су посебно интересантна и значајна она која психолошку андрогиност повезују са индикаторима менталног здравља жена и њиховим бављењем спортом. Јако полно типизиране особе, сматра Bem (1974), круто се понашају и немају способности за ефикасну акцију у одређеним врстама ситуација. Насупрот њима, андрогине особе се успешније боре са захтевима ситуације, него маскулине или феминине индивидуе. То је и разумљиво, јер ригидна социјализација само за једну полну улогу доводи до тога да такве особе избегавају понашање које је карактеристично за улогу супротног пола, а непожељно за сопствени пол, те су у ситуацијама које захтевају понашање супротно строгим стандардима сопствене полне улоге крајње нефлексибилне и неефикасне.

У опсежном истраживању S. Bem (1977) налази да су андрогине особе ментално здравије него маскулини мушкарци и феминине особе. Андрогине жене, односно оне које имају високо изражене и маскулине и феминине атрибуте, више себе цене и поштују него жене са ниском маскулиности и фемининости. Исто тако, андрогине и маскулине жене су значајно више независне него феминине. Андрогине

гине особе оба пола су респонсивније у игри са животињама и децом, у разговору са усамљеним особама, прихватају полно неадекватно понашање уколико то ситуација захтева, слободно се препуштају и маскулином и феминином понашању, боље су прилагођене и имају високо самоцењење. Да знатно виши ниво самоцењења манифестују андрогини у поређењу са маскулиним, фемининим или недиференцираним субјектима, нашао је и Spence (1975), наговештавајући да андрогиност има психолошку предност над ригидним полним типизирањем.

Истраживања жена у спорту

Већина истраживања о повезаности бављењем спортом жена и њихове полне идентификације, показала су да жене спортисти нису мање феминине нити се тако опажају (Kane и Kallaghan, 1965; M. A. Hall, 1972). Neal и Tutko (1976) налазе да их карактерише оријентација на постигнуће, оштра нарав, интелигенција, креативност, самодовољност и агресивност. Жене спортисти сопствену агресивност, доминацију, снагу и прихватање разика виде као предност (Kukla и Pargman, 1976). Да их карактерише снажан мотив за високим постигнућем, рано постављање циљева, истрајност и позитивна слика о себи, потврдио је Balazs (1975), а да су у поређењу са женама које се не баве спортом социјабилније, смелије, агресивије, мање попустљивије, емоционално стабилније, испољавају више оптимизма и радије прихватају новине – показала је Бачанац у истраживањима изведеним 1989. и 1994. године.

Истраживање које су Patricia D. L. и Samson S. (1981), извели на узорку од 119 спортисткиња четири америчка универзитета, показало је да је већина жена спортиста пала у категорије андрогиних и маскулиних и да су оне у поређењу са оним спортисткињама које су класификоване као фемине или недиференциране, постигле значајно више скорове на скали самоцењења, односно самопоштовања. Прихватање, поштовање и цењење себе, закључују оне, значајно је повезано са концептом андрогиности и маскулиности код жена, па стога ауторке указују на потребу да савремене жене више усвајају андрогини модел полне улоге.

Испитивање ставова према женама спортистима показује да доскора мање пожељна улога жене спортисте, показује тенденцију све веће прихваћености и уважености (Vickers, J., 1980) и да су ставови према женама које се баве спортом све позитивнији. Спортисткиње се све мање традиционално полно идентификују. Оне себе све више виде као андрогине, као особе које поседују многе маскулине и феминине атрибуте. Harris и Jennings (1977) налазе да су жене спортисти у највећем проценту усвојиле андрогини (43%) и маскулини (19%) концепт полне улоге. Сличне резултате о полном типизи-

рању жена спортиста добијају Ugicioni и Ballantyne (1980), јер су 38,6% спортисткиња класификоване као андрогине, а 37,3% као маскулине. Највећи проценат андрогиних жена спортиста (65,2%) нашли су Chalip и сар. (1980) на узорку играчица хокеја на трави и закључили да су жене које се баве »ун феминине« спортом какав је хокеј много чешће андрогине него што је то случај са женама које припадају општој популацији, односно не баве се такмичарским спортом.

Имајући у виду резултате досадашњих истраживања и верујући да је спорт веома моћан агенс социјализације, желели смо да овим истраживањем утврдимо да ли спорт доприноси ослобађању жене од ригидног полног типизирања, тј. понашања које се традиционално у већини култура сматра карактеристичним и пожељним за женски пол. Пошто се све већи број девојчица укључује у интензиван тренажни и такмичарски процес, њихова спортска социјализација вероватно ће тећи у правцу формирања оних особина личности које су неопходне за успех у спорту, а оне се традиционално сматрају маскуливним. Да би истовремено испуниле и своју типично женску улогу коју подстиче породица, школа и остали агенси социјализације, жена спортиста истовремено мора усвајати и карактеристични концепт фемининости.

Очекујемо да удовољавање нормама културе, с једне стране, и захтевима врхунског спорта, с друге стране, значајно више подстиче андрогини концепт полне улоге код жена спортиста него што је то случај са женама опште популације. Јер психолошка андрогиност омогућава жени спортисти да се, у зависности од захтева ситуације, слободно препусти и маскулином и феминином понашању и тако буде флексибилнија у понашању, боље прилагођена, ментално здравија и успешнија у спортској активности.

Узорак испитаника

У зависности од тога да ли се испитанице такмичарски баве или не баве спортом, узорак је обухватио 70 жена које се систематски такмичарски баве атлетиком, пливањем, гимнастиком, борилачким спортовима, рукометом, одбојком и кошарком. Просечна старост жена спортисткиња износила је 19,03 године ($SD=0.57$), а дужина њиховог спортског стажа у просеку је износила 7,70 година ($SD=2.70$). Узорак неспортиста ($N=102$) чиниле су студенткиње медицинског, стоматолошког и економског факултета у Београду које се не баве спортом. Просечна старост студенткиња износила је 20,40 година ($SD=1.81$).

Инструмент и процедура

Све испитанице попуниле су Београдску верзију БСРИ (В. в. BSRI), коју је М. Вулетић (1983), на исти начин као и S. Bem, конструисала за мерење андрогиности, али у београдској средини. Упитник В. в. BSRI садржи 46 атрибута, од којих 15 мере маскуиности, 15 улазе у скалу фемининости, а 16 особина (8+8) представљају социјално пожељна, односно непожељна својства на којима нису установљене разлике у односу на пол. Од испитаница је тражено да се процене на сваком атрибуту користећи седмостепену скалу на којој 1 значи »апсолутно нетачно ме описује«, а 7 »апсолутно тачно ме описује«.

Mediana split методом (предложена од Spence и sar, 1975) субјекти су класификовани као маскулини (скор изнад медијане на маскулиности, испод медијане на фемининости); феминини (скор изнад медијане на фемининости, испод медијане на маскулиности); андрогини (скорови изнад медијане и на маскулиности и на фемининости) и недиференцирани (скорови испод медијане на обе скале).

Резултати и дискусија

Једносмерна анализа варијансе открива да се жене спортисткиње статистички значајно разликују од жена неспортисткиња на 8 од 15 маскулиних атрибута (табела 1, слика 1), на 6 од 15 фемининих црта (табела 2, слика 2) и на 3 од 8 неутралних социјално пожељних атрибута (табела 3, слика 3). Ни на једном од осам социјално непожељних атрибута нису установљене статистички значајне разлике између жена које се баве и оних које се не баве спортом (други део табеле 3).

Жене спортисти у поређењу са вршњакињама које се не баве спортом (табела 1, слика 1), себе значајно више описују маскулиним атрибутима као што су: интересовање за технику, снага, прекаљеност, спортски тип, храброст, независност, способност за вођство и спремност да се прихвати ризик. Познаваоци савременог такмичарског спорта одмах ће уочити да су ово истовремено и карактеристике неопходне за успех у спорту, без обзира да ли су у питању спортисти мушког или женског пола.

Међутим, увидом у табелу 2 и слику 2, уочавамо да су спортисткиње у поређењу са вршњакињама неспортисткињама усвојиле и више позитивних, традиционално фемининих атрибута. Они их чине чеднијим, топлим, привлачнијим, пријатнијим, умиљатијим, склонијим деци (више воле децу). Исто тако, на три од осам атрибута који су у нашој средини процењени подједанко пожељним за оба пола, спортисткиње се значајно разликују од жена које се не баве спортом (табела 3, слика 3). Њих изричито више карактерише такмичарски дух ($F=51.43$, $p<0001$). оријентација на постигнуће и моралност.

Табела 1. Степен изражености 15 маскулиних својстава
В. в. BSRI скале код спортисткиња и неспортисткиња

Атрибути	Спортисти (N=70)		Неспортисти (N=102)		ANOVA	
	M	SD	M	SD	F	P
Понаша се заштитнички	4.71	1.62	4.27	1.81	2.67	.104
Интересује се за технику	4.27	2.08	3.11	1.86	4.71	.0002*
Мужевна	2.30	1.62	1.90	1.48	2.78	.097
Снажна	5.61	1.41	4.12	1.67	37.71	.0001*
Способна да води	5.47	1.53	4.79	1.66	7.36	.0074*
Перспективна	5.84	1.25	5.58	1.33	1.72	.191
Прекаљена	4.97	1.64	4.06	1.68	12.52	.0005*
Независна	5.60	1.36	4.85	1.62	10.06	.0018*
Спортски тип	6.59	1.00	3.87	2.04	106.38	.0001
Сналажљива	5.64	1.52	5.39	1.24	1.41	.237
Храбра	5.71	1.30	4.94	1.21	15.98	.0001*
Јака личност	5.44	1.54	5.10	1.40	2.32	.129
Самостална	5.50	1.52	5.19	1.62	1.63	.203
Спремна да ризикује	5.64	1.45	4.59	1.71	17.73	.0001*
Стрпљива	5.17	1.77	4.70	1.67	3.21	.075
Просек за маскулиност:	5.23	0.71	4.43	0.65	58.81	.0001*

Ни на једној особици која се у београдској средини сматра подједнако непожељном за оба пола, није нађена статистички значајна разлика између спортисткиња и неспортисткиња, па их зато овде и не приказујемо.

Табела 2. Степен изражености 15 фемининих својстава
В. в. BSRI скале код спортисткиња и неспортисткиња

Атрибути	Спортисти (N=70)		Неспортисти (N=102)		ANOVA	
	M	SD	M	SD	F	P
Воли децу	6.14	1.53	5.66	1.68	3.74	.0548*
Осећајна	5.90	1.63	6.11	1.26	0.89	.346
Сентиментална	5.51	1.66	5.47	1.65	0.03	.865
Привлачна	5.07	1.53	4.35	1.56	8.93	.0032*
Нежна	5.51	1.40	5.25	1.54	1.37	.244
Љубазна	5.81	1.45	5.55	1.32	1.55	.214
Женствена	5.06	1.49	4.86	1.50	0.70	.403
Топла	5.77	1.26	5.07	1.42	11.07	.0011*
Чедна	5.43	1.55	4.51	1.90	11.27	.001*
Романтична	5.61	1.81	5.46	1.65	0.33	.565
Педантна	5.71	1.60	5.41	1.68	1.40	.238
Умиљата	5.33	1.89	4.77	1.69	4.03	.0462*
Љупка	5.11	1.66	4.84	1.54	1.21	.273
Пријатна	5.93	1.07	5.40	1.20	8.77	.0035*
Вредна	5.61	1.33	5.47	1.27	0.51	.476
Просек за фемининост:	5.57	0.085	5.21	0.89	6.88	.0095*

Табела 3. Степен изражености социјално пожељних и непожељних атрибута код жена спортиста и неспортиста

Атрибути	Спортисти (H=70)		Неспортисти (H=102)		ANOVA	
	M	SD	M	SD	F	P
Поуздана	5.09	1.15	5.36	1.26	2.16	.144
Такмичарски дух	6.09	1.33	4.24	1.86	51.43	.0001*
Дискретна	5.34	1.26	5.19	1.60	0.47	.493
Постојана	5.53	1.32	5.18	1.73	2.07	.152
Самокритична	5.66	1.46	5.74	1.36	0.13	.720
Тежи успеху	6.16	1.10	5.75	1.35	4.29	.0398*
Морална	6.21	0.87	5.83	1.31	4.57	.0339*
Зрела личност	5.63	1.46	5.25	1.51	2.75	.099
ПРОСЕК:	5.71	0.68	5.32	0.79	11.57	.0008*
Препотентна	3.03	1.83	2.76	1.73	0.92	.339
Себична	2.09	1.59	2.44	1.47	2.28	.133
Лаковерна	2.67	1.78	2.75	1.82	0.09	.766
Неодлучна	3.63	1.91	3.53	1.85	0.12	.734
Самодовољна	3.36	2.00	3.17	1.95	0.39	.534
Непромишљена	3.16	1.76	2.95	1.69	0.60	.441
Површна	2.37	1.41	2.23	1.41	0.44	.506
Користољубива	2.49	2.08	2.49	1.78	0.0003	.989
ПРОСЕК:	2.85	0.93	2.79	0.95	0.16	.693

Табела 4. Проценат жена спортиста и неспортиста класификованих у четири полне улоге

Полно типизирање	Спортисткиње H=70	Неспортист. H=102
Маскулиност	28.6%	15.7%
Фемининост	7.1%	34.3%
Андрогиност	48.6%	12.7%
Недиференци-раност	15.7%	37.3%

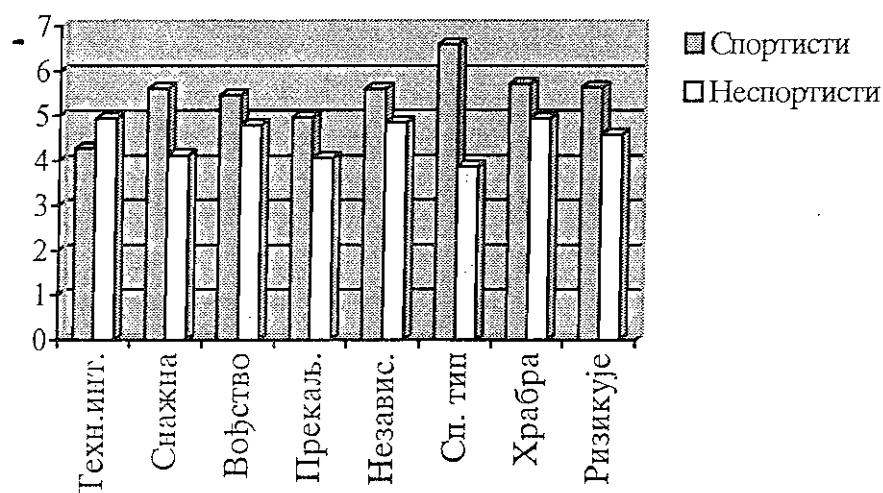
Табела 5. Упоредни резултати класификације у четири полне улоге жена спортиста и неспортиста

Модалитет	Фемине	Андрогине	Недифе- ренциране	Маскулине	УКУПНО
Спортисткиње	7	48	16	29	100
Неспортисткиње	34	13	37	16	100

Класификација испитаница у четири категорије полних улога (табела 4 и табела 5) открива да је највећи проценат наших жена спортиста (48.6%) усвојно андрогини концепт полне улоге. Маскулини концепт полног типизирања присутан код 28.6% спортисткиња, а само 7.1% жена жена спортисткиња себе види као типичне феминине. У категорију полно недиференцираних сврстано је 15.7% спортисткиња.

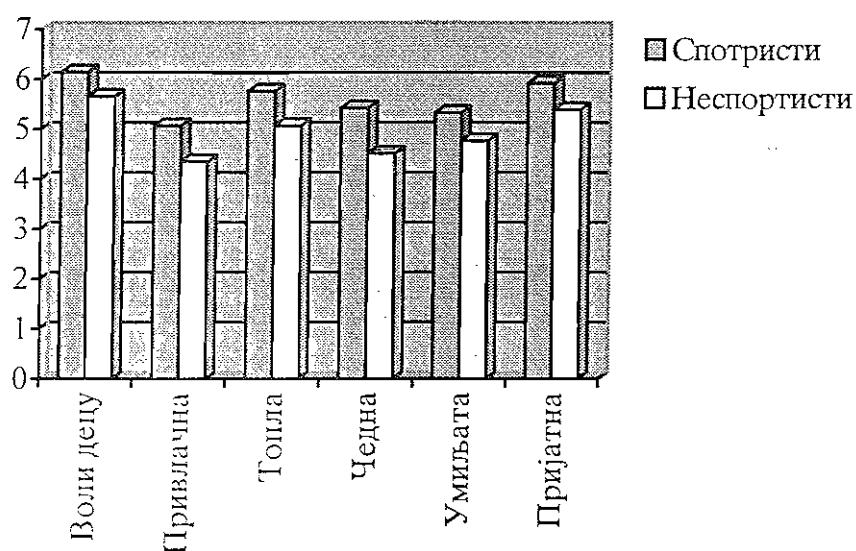

Слика 1. Графички приказ 8 од 15 маскулиних црта на којима се статистички значајно разликују жене спортисти од оних који се не баве спортом

Модалитет	Тех. инт.	Снажна	Вођство	Прекаљ.	Независ.	Сп. тип	Храбра	Ризикује
Спортисти	4.27	5.61	5.47	4.97	5.6	6.59	5.71	5.64
Неспортисти	4.94	4.12	4.79	4.06	4.85	3.87	4.94	4.59

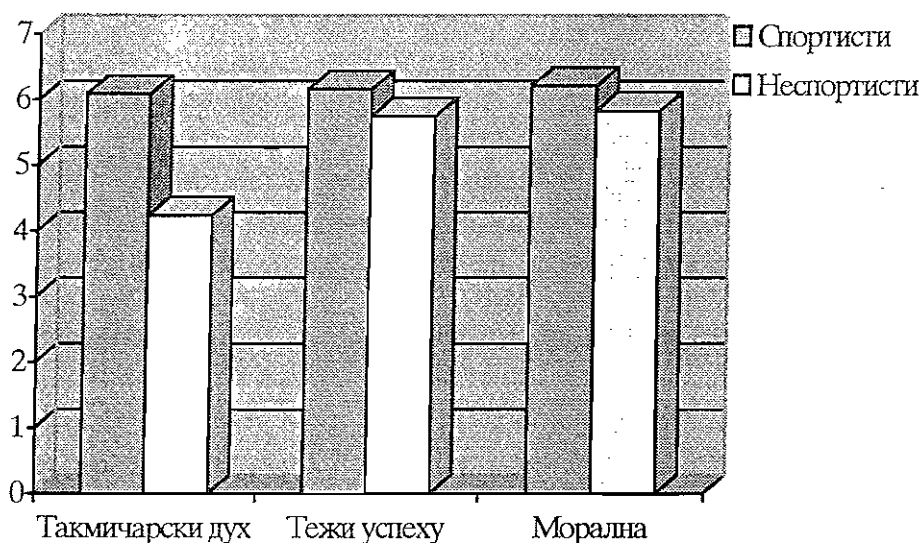
Слика 2. Графички приказ просечних вредности на 6 од 15 фемининих атрибута на којима се жене спортисти статистички значајно разликују од жена неспортиста

Модалитет	Воли децу	Привлачна	Топла	Чедна	Умиљата	Пријатна
Спортисти	6.14	5.07	5.77	5.43	5.33	5.93
Неспортисти	5.66	4.35	5.07	4.51	4.77	5.39

Компарација ових резултата са резултатима класификовања жена неспортиста ($\chi^2=42.73$, $p<0001$) показује да су жене које се не баве спортом у значајно мањем проценту усвојиле концепт психолошке андрогинности (12.7%) и маскулинности (15.7%), али далеко више традиционални концепт фемининности (34.4%), као и што их је значајно више било у категоријама полно недиференцираних (37.3%), са изразито ниским и фемининим и маскуленим својствима.

Слика 3. Просечне вредности на 3 од 8 социјално пожељних атрибута на којима се статистички значајно разликују жене спортисти од оних које се не баве спортом

Модалитет	Такмичарски дух	Тежи успеху	Морална
Спортисти	6.09	6.16	6.21
Неспортисти	4.24	5.75	5.83

Добијени подаци су у сагласности са резултатима ранијих истраживања (Harris и Jennings, 1977; Ugicioni и Ballantyne, 1980; Chalip и сар., 1980; P. D. Rey и S. Sheppard, 1981) и потврђују хипотезу да спорт значајно подстиче усвајање андрогиног концепта полне улоге код жена које се такмичарски баве спортом, јер се у процесу спортске социјализације наглашеније инсистира управо на оним атрибутима личности (а они се у нашој култури сматрају типично мушким карактеристикама) који леже у основи врхунског постигнућа у савременом такмичарском спорту. Спорт је медијум који омогућава да се успостави склад између мушких и женских карактеристика у једној истој личности. успешно интегришу феминини и маскулени квалитети и жене спортисте ослободе ригидног полног типизирања које представља лимитирајући фактор високог спортског достигнућа.

Закључци

Иако је спорт још увек царство мушкараца, простор за испољавање маскулиног понашања, у њега све више и све успешније улазе жене. Да би у том "мушком царству" биле успешне, односно да би одговориле високим тренажним и такмичарским захтевима савременог спорта, оне значајно више од жена уопште популације, усвајају андрогини и маскулини концепт полне улоге. Другим речима, жене спортисти прихватају улогу оба пола, одликују их висока израженост и маскулиних и фемининих атрибута. Оне себе, превасходно, виде као андрогине, а не традиционално полно типизирани особе. Њихова андрогиност, тј. висока наглашеност, сједињеност и усаглашеност позитивних фемининих и маскулиних особина обезбеђује им успех и достојно место у беспопштедној спортској конкуренцији.

Резултати нашег истраживања говоре да спорт несумњиво доприноси ослобађању жене од традиционалног и ригидног полног типизирања, подржавајући и наглашавајући концепт психолошке андрогиности. Она је не само предуслов њеног успешног бављења спортом, већ и њене психолошке стабилности, менталног здравља и самоактуализације комплетне личности. Надамо се да ће будућа истраживања покушати да одговоре да ли је и у ком степену психолошка андрогиност жена спортиста узрок или последица њиховог бављења спортом и настојања да се буде успешан у ситуацијама које захтевају маскулино понашање које одступа од ригидног концепта женске полне улоге.

ЛИТЕРАТУРА

1. Andersen, M. B., Williams, J. M. (1987). Gender Role and Sport Competition Anxiety: A Re-examination. *Research Quarterly For Exercise and Sport*, 58, 52-56.
2. Бачанац, Љ., Лазаревић, Љ. (1994). Утицај спортских активности на факторе који представљају детерминанте емоционалног здравља код особа са различитим степеном укључености у спортску активност, 33/1 *Конгрес антрополошког друштва Југославије*, Нови Сад, 31. мај-2. јун.
3. Бачанац, Љ., Жигић, Ж., Лазаревић, Љ. (1989). Норме и примена EPQ на спортској популацији. *Психологија*, 22, 55-74.
4. Bem, S. L. (1977). On the Utility of Alternative Procedures for Assessing Psychological Androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 45, 196-205.
5. Bem, L. Sandra (1979). Theory and Measurement of Androgyny: A Reply to the Pedhazur and Locksley – Colten Critiques. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 1047-1054.
6. Chalip, L., Villiger, J., Duigan, P. (1980). Sex – Role Identity in Delect Sample of Women Field Hockey Players. *International Journal of Sport Psychology*, 11, 240-248.
7. Del Rey Patricia & Sheppard Samona (1981). Relationship of Psychological Androgyny in Female Athletes to Self-esteem. *International Journal of Sport Psychology*, 12, 165-175.

8. Harris, D. V., Jennings, S. E. (1977). Sex – Role Orientation and Self perceptions of Female Athletes. *International Journal of Sport Psychology*, 8, 230-239.
9. Кандидо-Јакшић Маја (1985). Андрогиност и ментално здравље. *Психологија*, 18, 56-74.
10. Larry, C. Bernard (1981). The Multidimensional Aspects of Masculinity-Femininity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 41, 797-802.
11. Locksley Anne, Colten, M. Ellen (1979). Psychological Androgyny: A Case of Mistaken Identity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 1017-1031.
12. Pedhauzur, E. J., Tetenbaum, T. J. (1979). Bem Sex Role Inventory: A theoretical and Methodological Critique, *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 996-1016.
13. Spence, J. T., Helmrich, R. L. (1979). The Many Faces of Androgyny: A Reply to Locksley and Colten. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 1032-1045.
14. Uguccioni, S. M., Ballantyne, R. H. (1980). Comparison of Attributes and Sex Roles for Female Athletic Participants and Nonparticipants. *International Journal of Sport Psychology*, 11, 42-48.
15. Vickers, J., Lashuk, M., Taerum, T. (1980). Differences in Attitude Toward the Concept »Male«, »Female«, »Male Athlete«, »Female Athlete«. *Research Quarterly For Exercise and Sport*, 51, 407-416.
16. Вулетић, Маја (1985). Андрогиност и мерење андрогиности. *Психологија*, 18, 49-55.

Ljubica Bačanać, Ljubiša Lazarević, Beograd

ANDROGENITY AND SPORT

Summary

To strengthen is engaging in sport contributes to Women's liberation of rigid gender typizing, which in every as well as in our enviroment too, comprise traditional concept of femininity, we conducted research on the sample of sport women (H=70) and non-sport women (H=102). Research was conducted by Belgrade Version BSRI (Vuletić, 1983) which consists of 15 atributes for measuring of femininity, 15 for measuring of musculinity and 16 more neutral social desirable (8) and undesirable (8) features.

Results confirm our general hypothesis that engaging in sport liberates woman of rigid gender typising, or accepting of traditionale stereotype of femininity, by encouraging acceptance of androgenic concept of gender role. Results of variance analysis show that sport women compared to non-sport women are significantly more both feminine and masculine, which means they are androgenic (highly emphasized of feminine and masculine features, at the same time).

Androginity makes sport women strong, competent to lead, indipendent, brave, tempered, ready for risk and competition, but at the same time highly feminine, attractive, worm, inocent, pedantic and nice (afreeble).

Key words: woman, sporth, gender typizing, androginity.

PR11064

Sex Roles, Vol. 33, Nos. 7/8, 1995

Ratings of Gender Appropriateness of Sports Participation: Effects of Gender-Based Schematic Processing¹

Nathalie Koivula²
Stockholm University

The domain of sports and physical activity has traditionally been considered to be appropriate for men and not compatible with the feminine role. Because gender-based schematic processing has been shown to affect attitudes and behavior, there might be differences in the categorization of sports as masculine or feminine, between sex-typed and non-sex-typed individuals. The findings in this study, including 104 women and 103 men (96.6% Caucasian, 2.9% Arabic, 0.5% Black) showed differences in gender appropriateness ratings between groups classified according to the Bem Sex Role Inventory, and also between men and women. Men, in general, and sex-typed men, in particular, were more inclined to stereotype sports as masculine or feminine. An explanation might be that these individuals engage to a greater extent in gender-based schematic processing. A possible additional explanation could be that childhood socialization into sports may serve as a means of providing proof of boys' manliness and the validation of prejudices against women, and that the need for this proof is stronger among sex-typed men.

The gender differentiation that begins at birth leads to the learning of passive, submissive, and nurturant behavior by girls and active, aggressive, and autonomous behavior by boys (Bem, 1974; Birns, 1976). Also, certain tasks and activities have traditionally been assigned to men and others to women, i.e., specific activities have been looked upon as masculine or feminine (Bem, 1981; Ellis & Bentler, 1973). It has further been shown that parents

¹This research was partly supported by a grant from the Swedish National Center for Research in Sports (No. 10/95).

²To whom correspondence should be addressed at Department of Psychology, Stockholm University, S-106 91 Stockholm, Sweden.

Metzger & (1965) also in 1965
Bentler

often have distorted perceptions of their own children in gender stereotypic activities such as mathematics and sports, and this influences the children's own self-perception and activity choices (Eccles, Jacobs, & Harold, 1990). These perceptions of appropriate behavior lead, for example, to differential socialization of girls and boys into sports and the view that participation in athletics is often considered to be incompatible with the feminine role (Greendorfer, 1977; Greendorfer & Ewing, 1981; Ostrow, Jones, & Spiker, 1981).

In general, sports and physical activity have been considered a male domain (Burke, 1985; Matteo, 1986; Messner, 1988, 1990; Pedersen & Kono, 1990; Snyder & Spreitzer, 1983), and the participation of women in sports as "... a woman in man's territory" (Birrel, 1983, p. 49). More specifically, many sports are traditionally classified as inappropriate for women and some sports as inappropriate for men. Thus, based on gender appropriateness, sports become stereotyped as masculine, feminine, or neutral (Csizma, Wittig, & Schurr, 1988; Del Rey, 1976; Matteo, 1986; Ostrow, Jones, & Spiker, 1981; Salminen, 1990). This categorization of sports according to gender has been shown to influence the choice of physical activities for both males and females, and also to have an impact on the continuance of the chosen activity (e.g., Colley, Roberts, & Chipps, 1985; Engel, 1994; Matteo, 1986).

In Matteo's study (1986) of gender and sport behavior, the subjects were asked to rate 68 sports "as to how stereotypically masculine, feminine, or neutral they were currently viewed by society," in order to survey the classification of sports on the basis of gender. The question presented in Matteo's study (1986) exposes the norms of society but also, very importantly, what the subject believes is the prevalent view. This belief in norms might be exaggerated or underestimated depending on the individual's contact with sports. An interesting follow-up study would be to ask the subjects what they themselves feel is appropriate sport behavior for men and women. There are probably different opinions about whether a specific sport or physical activity is appropriate or inappropriate for men or women to participate in, and it would be interesting to examine not only what people believe is the view of society, but also who makes these stereotypical decisions about gender appropriateness, and if ratings of society's views are equivalent to ratings of the subjects' own opinions. A possible influential factor in the stereotyping of sports could be the gender-based schematic information processing by an individual.

According to gender schema theory, "... the phenomenon of sex typing derives, in part, from gender-based schematic processing, from a generalized readiness to process information on the basis of the sex-linked associations that constitute the gender schema" (Bem, 1981, p. 355). The

selectivity of schematic processing makes it easier to add meaning to the vast amount of stimuli that we are exposed to and facilitates the structuring of incoming information. Thus, sex-typed individuals process incoming information in terms of society's definitions of masculinity and femininity, whatever these definitions may be (Bem, 1981).

It has been reported that sex-typed subjects do resist sex-inappropriate activity and have feelings of discomfort when they actually do perform cross-sex activities (e.g., Bem, 1975; Bem & Lenney, 1976; Bem, Martyna, & Watson, 1976; Matteo, 1986). It has been suggested that this avoidance could be due to a motivation to maintain a self-image as masculine or feminine according to the cultural norms of masculinity and femininity (e.g., Kohlberg, 1966).

However, if an individual is to participate in an activity that is regarded either as appropriate or inappropriate on a gender basis, these activities must have been labeled as masculine, feminine, or even gender-neutral in order for the individual to judge the gender appropriateness of them. If the labeling of sports as masculine, feminine, or neutral, is viewed in the light of the gender schema theory presented by Bem (1981), the stereotyping of sports and physical activities on the basis of gender would be expected to be more apparent in sex-typed individuals than in others, since these individuals process information on a gender basis to a larger extent and also need the categorizations in order to maintain their view of appropriate behavior. sport

Ostrow et al. (1981) examined the effect of the sex-typing of undergraduate female nursing students on the ratings of 12 athletic activities regarding their appropriateness for participation as a function of the age and sex of the referent. The findings of Ostrow et al. (1981) are intriguing not so much with regard to the actual ratings of every sport, which indicate how positive or negative the subject is to participation in a specific sport, but with regard to the differences between the ratings of appropriateness for the participation of men and women respectively. The androgynous subjects showed the largest differences between their appropriateness ratings for the participation of men and women respectively in the 12 athletic activities in the Ostrow et al. (1981) study. These results would not, then, support the hypothesis that sex-typed individuals would be more inclined than androgynous individuals to label sports as masculine or feminine, as could be expected considering the gender schema theory. Still, the cross-sex-typed subjects showed the smallest differences in appropriateness ratings for the participation of men and women, which would be more in line with earlier findings of behavior of cross-sex-typed women (e.g., Bem & Lenney, 1976; Colley, Roberts, & Chipps, 1985).

Weaknesses in the Ostrow et al. study (1981) became apparent, however, when using the results to examine the effects of sex-typing on the sex stereotype labeling of sports, one being the small number of activities to be rated. Out of the 12 sports, according to other studies (e.g., Matteo, 1986), eight are traditionally classified as neutral, whereas only two are traditionally regarded as masculine and two as feminine. Also, the subjects participating in the Ostrow et al. study (1981) were all women undergoing an education traditionally regarded as appropriate for women, which could indicate that these women are more constrained by traditional gender roles than other women with more nontraditional vocational choices.

8 neutr
2 masc
2 femin

The question of whether sex-typed individuals are more biased in using gender-based schematic information processing when confronted with different sports still remains unanswered. The aim of this study was to examine the effect of gender on the ratings of sports as appropriate for male and female participation respectively.

METHOD

Subjects

The subjects in this study were 104 women and 103 men, mean age 25.2 (SD 7.32). Out of the 207 subjects, the majority (146) were Stockholm University psychology students who participated as part of their course requirements, and 18 were from the Stockholm University departments of statistics and mathematics who volunteered to participate without any compensation. The remaining 43 subjects participated in the study during their first day of military enrollment. The ethnic/racial distribution of the sample was 96.6% Caucasian, 2.9% Arabic (half of which were born in Sweden), and 0.5% Black.

Material

In order to classify the subjects as sex-typed or not, the Bem Sex Role Inventory (BSRI) was used (Bem, 1974, 1977). The BSRI is a questionnaire in which the respondents are asked to indicate, on a 7-point scale, the extent to which each of 60 personality attributes describes himself/herself. The scale ranges from 1 ("Never or almost never true") to 7 ("Always or almost always true"). The BSRI consists of two 20-item scales and 20 filler items. The two 20-item scales consist of attributes traditionally regarded in Western culture as masculine or feminine. Each subject receives a mascu-

20 popuay.

linity and a femininity score based on his or her ratings. A median split on each scale is then used to classify the subjects as sex-typed, cross-sex-typed, androgynous, or undifferentiated (Bem, 1974, 1977).

To assess the subjects' feelings about the appropriateness of men and women participating in different sports, they completed a questionnaire in which they rated 60 different sports regarding gender appropriateness. Ratings were made on a 7-point scale, ranging from 1 ("Very appropriate for men, not at all for women") to 7 ("Very appropriate for women, not at all for men"), with 4 indicating that the subjects felt the sport to be "equally appropriate/inappropriate for both men and women." The subjects were requested to rate what they themselves thought about the appropriateness of the sports and not to do the ratings according to the norms of society or what they believed their families and/or friends would think about the issue. The subjects were also requested not to rate according to how men and women actually participate in each sport.

60 items
30
1-6-7
(3)
11

Procedure

Before participating in the study, the subjects were only told that they were going to complete anonymously a few questionnaires concerning personality and personal attitudes to some issue. The subjects completed the BSRI, then did the ratings of the sports as appropriate for men or women, or both, and lastly, completed a questionnaire regarding age, sex, and race and ethnicity. All questionnaires were completed individually.

The subjects were then assigned by sex and the score on the BSRI to one of the gender identity groups. This grouping of subjects was then used in the analysis of variance.

Sports with mean ratings falling between 3.5 and 4.5 were considered neutral, those with means between 1 and 3.5 and 4.5 and 7 were considered masculine and feminine respectively. These ratings resulted in 34 neutral, 18 masculine, and 7 feminine sports. The sports and their ratings are shown in Table II.

Calculations and Statistical Analyses

For every subject, a mean of her/his ratings on each group of sports—neutral, masculine, and feminine—was calculated. These means of ratings were then used in the statistical analyses.

The eight gender/BSRI group categories (sex-typed women and men, cross-sex-typed women and men, androgynous women and men, and undifferentiated women and men) were used in an 8 (gender/BSRI group)

by 3 (sport group: neutral-masculine-feminine) MANOVA with repeated measures on the second factor, and the sport ratings as the dependent variable, to examine the effects of gender combined with BSRI categorization on gender-appropriateness ratings of sports. Three one-way ANOVAs, with following post hoc tests (Scheffé), were then conducted to detect significant effects revealed by the MANOVA. To control for Type-I errors in the ANOVAs, the Bonferroni method was used to determine the significance level $\alpha/p = .0167$ (e.g., Bray & Maxwell, 1985).

Three 2 (gender) by 4 (BSRI group) analyses of variance, with appropriate ratings on the neutral, masculine, and feminine sports respectively as the dependent measures, were performed with following post hoc tests (Scheffé) when necessary, to study the main and the interaction effects of gender and BSRI categorization on the sport ratings.

Pearson's correlation coefficients were calculated to examine possible correlations between age and results on the BSRI scales and between age and sport ratings.

RESULTS

The results of the classification of the subjects, using the BSRI, are shown in Table I. The two largest groups were the men and women classified as sex-typed.

As can be seen from Table II, most sports were rated as neutral, and most of the sports not rated as neutral were rated as masculine. The mean ratings of the neutral, masculine, and feminine sports were 3.83 (SD = 0.34), 2.85 (SD = 0.80), and 4.99 (SD = 0.88), respectively. The gender-appropriateness ratings of sports made by the androgynous women were,

Table I. Number and percentage of Women and Men Classified as Sex-Typed, Cross-Sex-Typed, Androgynous, and Undifferentiated

BSRI Group	Women (n = 104)		Men (n = 103)		Total	
	%	No.	%	No.	%	No.
Sex-typed	43.3	45	47.6	49	45.4	94
Cross-sex-typed	23.1	24	11.7	12	17.4	36
Androgynous	13.5	14	20.4	21	16.9	35
Undifferentiated	20.2	21	20.4	21	20.3	42

compared with those of all other groups, nearest to 4 (representing "equally appropriate/inappropriate for both women and men") for almost all sports.

The two-way 8 (gender/BSRI group) by 3 (sport group) MANOVA, with repeated measures on the second factor, revealed no main effect of gender/BSRI group, but a significant effect of the sport group (Pillai-Bartlett trace = 0.676, $F_{2,198} = 206.47$, $p < .001$), demonstrating a significant difference in ratings of the three sport groups. The following pairwise contrasts revealed significant differences in ratings between sports classified as masculine and feminine ($p < .001$), between masculine and neutral sports ($p < .001$), and between feminine and neutral sports ($p < .001$). Furthermore, a significant interaction (Pillai-Bartlett trace = 0.294, $F_{14,398} = 4.89$, $p < .001$) was revealed, indicating that the eight gender/BSRI groups differed in their ratings of each of the three groups of sports.

The three one-way ANOVAs with the gender/BSRI group as the independent variable and the ratings of the masculine, feminine, and neutral sport groups (see Fig. 1) and with following post hoc tests (Scheffé), revealed a significant effect ($F_{7,199} = 2.74$, $p < .01$) for the group of neutral sports, but the following post hoc tests failed to detect significant differences.

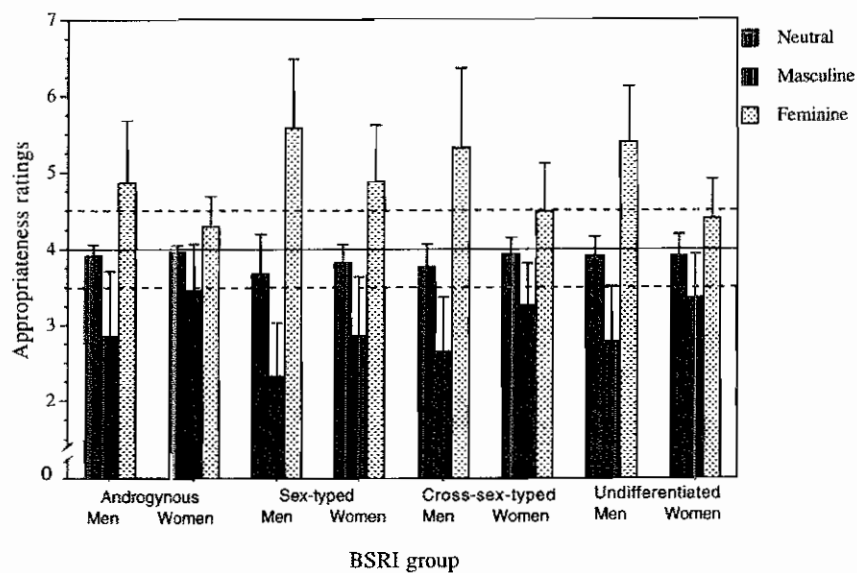

Fig. 1. Gender appropriateness ratings of the neutral, masculine, and feminine sports for men and women of the BSRI groups.

Volleyball	4.00	4.00	3.96	4.05	4.00	3.81	3.80	4.00	3.91	3.85	3.92	0.60
Walking	4.00	4.04	4.00	4.00	4.02	4.14	4.39	4.00	4.29	4.27	4.14	0.72
Windsurfing	3.93	3.87	3.96	3.76	3.88	3.95	3.39	3.25	3.71	3.55	3.71	0.70
Masculine												
Bandy	3.71	3.31	3.58	3.29	3.42	3.38	3.04	3.25	3.24	3.18	3.30	0.97
Baseball	3.43	3.16	3.21	3.62	3.30	3.00	2.39	2.58	2.95	2.65	2.98	1.16
Bobsleigh, toboggan	3.79	3.31	3.86	3.71	3.59	3.57	3.04	3.25	3.38	3.24	3.42	1.00
Boxing	3.21	2.00	2.25	2.86	2.39	2.14	1.45	1.33	1.95	1.68	2.04	1.24
Crew	3.79	3.38	3.63	3.91	3.60	3.43	3.29	3.25	3.57	3.37	3.48	0.82
Combat sports ^c	3.86	3.18	3.54	3.76	3.47	3.00	2.82	3.17	3.57	3.05	3.26	1.06
Discus, Shot put	3.21	2.78	3.17	3.10	2.99	3.10	2.08	2.67	2.62	2.47	2.73	1.16
Football	2.93	2.24	2.54	2.57	2.47	2.14	1.47	1.58	1.95	1.72	2.10	1.15
Handball	3.79	2.58	3.67	3.95	3.70	3.29	2.96	3.42	3.33	3.16	3.43	0.97
Ice hockey	3.43	2.40	2.71	3.10	2.75	2.29	1.67	2.00	2.00	1.90	2.33	1.18
Motor-bike racing	3.64	3.07	3.50	3.57	3.35	3.14	2.41	2.92	2.62	2.66	3.00	1.12
Motor sport	3.50	3.27	3.63	3.71	3.47	3.29	2.59	3.08	3.11	2.85	3.16	1.09
Nautilus	3.79	3.18	3.79	3.71	3.51	3.00	2.29	3.00	3.29	2.72	3.12	1.13
Pole vaulting	3.50	3.11	3.46	3.71	3.67	3.14	2.69	3.33	3.10	2.94	3.15	1.02
Rugby	3.07	3.58	2.92	2.86	2.78	2.29	1.67	2.25	2.10	1.95	2.37	1.15
Soccer	3.71	3.02	3.42	3.57	3.32	2.91	2.55	2.92	3.19	2.80	3.06	1.13
Weight lifting	3.00	2.04	2.50	2.71	2.41	1.86	1.53	2.00	1.95	1.74	2.08	1.16
Wrestling	2.86	1.76	2.08	2.43	2.12	1.81	1.76	1.42	2.09	1.80	1.96	1.14
Feminine												
Aerobics	4.36	5.29	4.71	4.71	4.91	4.81	5.59	5.00	5.38	5.32	5.12	1.11
Ballet	4.21	4.98	4.63	4.52	4.70	5.19	6.20	5.67	6.00	5.89	5.29	1.29
Dance	4.07	4.60	4.38	4.07	4.37	4.57	5.37	4.67	5.19	5.09	4.72	1.06
Figure skating	4.21	4.87	4.38	4.48	4.59	4.95	5.74	5.42	5.43	5.48	5.03	1.17
Gymnastics	4.07	4.64	4.29	4.05	4.37	4.33	4.80	5.00	4.52	4.67	4.52	0.92
Riding	4.21	4.36	4.21	4.19	4.27	4.67	5.51	5.33	5.24	5.26	4.76	1.16
Synchronized swimming	4.86	5.42	4.71	5.10	5.12	5.48	5.92	6.25	6.00	5.88	5.50	1.19

^aThe ratings closest to 4 of the particular group/groups of men and women respectively, are in *italics*. A = androgynous, S = sex-typed, C = cross-sex-typed, and U = undifferentiated.

^bThe mean ratings and standard deviations by all subjects together.

^c"Combat sports" is a collective term used in Sweden for sports such as karate, judo, aikido, etc.

For the group of masculine sports ($F_{7,199} = 8.17, p < .001$), there was, however, a significant difference in ratings between androgynous women and sex-typed men ($p < .001$), between cross-sex-typed women and sex-typed men ($p < .001$), and between undifferentiated women and sex-typed men ($p < .001$). The androgynous, cross-sex-typed, and undifferentiated women rated the sports as less masculine, compared to the sex-typed men.

For the group of feminine sports ($F_{7,199} = 10.60, p < .001$), significant differences in ratings were disclosed between androgynous women and sex-typed men ($p < .001$), between androgynous women and undifferentiated men ($p < .02$), between cross-sex-typed women and sex-typed men ($p < .001$), between cross-sex-typed women and undifferentiated men ($p < .04$), between sex-typed women and sex-typed men ($p < .01$), between undifferentiated women and sex-typed men ($p < .001$), and between undifferentiated women and undifferentiated men ($p < .02$). The difference between androgynous men and sex-typed men ($p = .078$) also approached significance. The second-mentioned BSRI group of each pair listed above rated the feminine sports as more feminine.

Three two-way 2 (gender) $\times$ 4 (BSRI group) analyses of variance, with the sport ratings on the neutral, masculine, and feminine sports, respectively, as the dependent variable, showed significant main effects of gender on masculine sports ($F_{1,199} = 28.05, p < .001$), indicating that men rated the sports as more masculine than women, and BSRI grouping ($F_{3,199} = 3.57, p < .02$)—masculine subjects rating the sports as more feminine than androgynous subjects ($p < .04$)—were also found for sports classified as feminine. No effects of gender or BSRI group was found for the sport categorized as gender neutral.

Pearson's coefficients of correlation calculated to detect possible correlations between age and scores on the BSRI scales, and also between age and sport ratings, were not significant.

DISCUSSION

As can be seen in Table I, the BSRI categories obtained in the present study are comparable in size to previous findings in the U.S. (e.g., Bem, 1974, 1977; Henschen, Edwards, & Mathinos, 1982). Also, the sport ratings for the total Swedish sample, see Table II, are very similar to the sport ratings obtained in Matteo's study (1986), indicating only minor cultural discrepancies between U.S. and Swedish samples.

The results reported above indicate differences between men and women and between BSRI groups in labeling sports as appropriate either for men or for women, as shown in Fig. 1. Men, more than women, and

sex-typed men and cross-sex-typed men, more than other BSRI groups, are more liable to stereotype sports as masculine or feminine. This was also true for some of the sports classified as neutral by the sample as a whole—for example, both surfing and tennis have ratings below 3.50 by sex-typed men and cross-sex-typed men. Interestingly, many of the sports labeled as masculine or as feminine by the total sample, having ratings by androgynous, cross-sex-typed, and undifferentiated women ranging between 3.50 and 4.50. The same cannot be said about most of the ratings made by the sex-typed women and most of the ratings made by the men in this study. Thus, the stereotyping was mainly done by men, and especially by sex-typed and cross-sex-typed men.

The results of this study support the idea that androgynous and undifferentiated individuals do not use gender-based schematic information processing, and that sex-typed people do. A possible explanation could be that gender-aschematic individuals are not as constrained to traditional views and norms of appropriate behavior and attitudes, and therefore change their views as changes in stereotyping take place in society. However, it could also be interpreted to mean that these individuals are aware of the gender labeling but do not care about these stereotypes and are the ones who actually stand up for the changes. / ova

But what about the importance of gender to cross-sex-typed individuals? Cross-sex-typed individuals have been shown to engage in gender-based schematic processing when making decisions about others (Frable & Bem, 1985). In Matteo's study (1988), the results for the cross-sex-typed individuals were very similar to those for sex-typed individuals. This would suggest, then, that cross-sex-typed individuals use gender-based schematic processing as well. However, in an earlier study Matteo (1986) found that cross-sex-typed women's responses were almost identical to those of androgynous women, whereas the responses of the cross-sex-typed men were, as expected, close to those of sex-typed men. The results in the present study, largely support the findings of Matteo (1986). The ratings made by cross-sex-typed men were similar to those of the sex-typed men. Yet, when rating the sports classified as neutral in this study, the ratings of some sports made by the cross-sex-typed men were not as stereotyped as those made by sex-typed men.

The ratings made by the cross-sex-typed women were similar to those of androgynous women and undifferentiated women, with a few exceptions. This difference between cross-sex-typed women and cross-sex-typed men has been suggested to be partly due to the tendency of our culture to value activities labeled as masculine more than activities classified as feminine, making it more problematic for men to be cross-sex-typed (Matteo, 1986), possibly even more so in this particular case since the issue under investi-

gation in the present study involves what is by tradition a male dominated sphere.

As mentioned before, sports have traditionally been considered a male domain. Perhaps the results would have shown a different pattern if the issue in question had involved a topic that had typically been regarded as feminine? The finding of the present study that men in particular were more prone to stereotype sports could be a result of one of the functions sports and physical activities have in many societies, namely the enhancement and validation of male domination also outside of the world of sports. It has been suggested that boys are being presented with sports and its ideology as a means of proving their masculinity, and that sports develop into a symbolic act in which traditional views of gender roles are confirmed and enhanced (Harry, 1995; Kane & Greendorfer, 1994; Kane & Snyder, 1989; Messner, 1988, 1990; Sabo & Messner, 1993).

Also, boys in particular are perceived as conforming to the gender stereotypes of their fathers, who respond in ways that show the child what the most appropriate characteristics are (McGuire, 1988). And since children develop gender-relevant schemas on the basis of adult behavior (Bem, 1981), this probably has a major impact on decisions about the gender appropriateness of athletic participation.

Since the aim of the study was to examine whether sex-typed, non-sex-typed, and cross-sex-typed individuals engage in gender-based schematic processing when considering sports, a possible confounding factor was that the task for the subjects was to rate the gender appropriateness of the sports. This could easily activate 'gender thinking' where there otherwise might not be any. The activation of 'gender thinking' could possibly be an additional explanation of why the subjects who were not expected to engage in gender-based schematic processing, i.e., the androgynous and undifferentiated individuals, also had a tendency to rate the appropriateness of some sports on a basis of gender. The subjects were requested to rate gender appropriateness, and perhaps they responded according to what they believed was expected of them, i.e., to rate them as either masculine or feminine. However, the subjects had been instructed to mark '4' on the scale if they considered the sport to be equally appropriate or inappropriate for male and female participation, giving them an alternative to masculine and feminine.

Also, the findings of the present study are very similar to earlier findings by Matteo (1986) and Csizma et al. (1988), indicating that asking about the subjects' own feelings and to ask about the norms of society does not yield different results. This could imply that the subjects can correctly evaluate the prevailing view of society regarding sports. But it could also denote

that the subjects found it difficult to discriminate between their own feelings and what they believed was the current view of others.

Another possible supplementary explanation of why many subjects, irrespective of BSRI grouping, did rate sports, especially the masculine and feminine ones, stereotypically, is tradition. By tradition, some sports are regarded as masculine and some as feminine, and those who behave more conventionally might simply classify the sport more according to the traditional views of society. Since sex-typed individuals are more bound by the cultural norms of appropriate behavior, they presumably have more traditional opinions about the gender appropriateness of participation in a given sport. And those who do not engage in 'gender thinking' might still be influenced by society through the media, for example. If sportswomen receive only a very limited amount of the televised sports coverage time and are treated in a depreciating and downgrading manner (Cohen, 1993), one would not expect everybody to be overly enthusiastic about the participation of women in sports.

In addition, if an individual has never seen women engaging in "masculine" sports, or men in "feminine" sports, he/she might just find it difficult not to rate the sport as appropriate on a gender basis although he/she is aware of the problem. As one of the subjects spontaneously said after completing the questionnaires, "I cannot logically explain even to myself why women should not participate in some sports. It's just that I simply can't imagine a woman doing those things."

According to the results in this study, then, the appropriateness of participation in sports is still based on gender, and not simply on ability and/or interest, for many individuals. This view was distinctive particularly for sex-typed men and for men in general. As in earlier studies (e.g., Bem & Lenney, 1976; Matteo, 1986; Mead & Ignico, 1992), the results clearly point out that there is a restriction of possible activities and behavior based on sex. Activities that have been stereotypically labeled as masculine or feminine are regarded by many, especially by sex-typed individuals, as not appropriate for women or for men (Bem, 1975, 1981; Bem & Lenney, 1976).

How, then, will a change in the stereotyping of sports come about? It has been shown that individuals who allegedly do not engage in gender-based schematic processing are less inclined to stereotype sports as masculine or feminine, and are also more likely to participate in sports that have traditionally been regarded as sex-inappropriate (Colley, Roberts, & Chipps, 1985; Matteo, 1986, 1988; Salminen, 1990; Snyder & Spreitzer, 1983), which could be seen as a positive development. For example, changes have been reported in the social acceptance of female participation in sports (Snyder & Spreitzer, 1983). But there is a greater proportion of sex-typed individuals in the population than androgynous or undifferentiated

1987

individuals (e.g., Bem, 1985; Schmitt & Millard, 1988). As a consequence, sports are still stereotyped by most individuals, and women and men engaging in sex-inappropriate sports will possibly remain as invisible in the media as previously. In addition, if those who decide how much, and in what sports, money should be invested are men and sex-typed, the likelihood of major changes in the near future is slight. This is so despite the positive effects that nonrestricted options of participation in sports and physical activities could entail for the individual as well as society at large.

REFERENCES

- Bem, S. L. (1974). Measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42, 155-162.
- Bem, S. L. (1975). Sex role adaptability: One consequence of psychological androgyny. *Journal of Personality and Social Psychology*, 31, 634-643.
- Bem, S. L. (1977). On the utility of alternative procedures for assessing psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 45, 196-205.
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88, 354-364.
- Bem, S. L. (1985). Androgyny and gender schema theory: A conceptual and empirical integration. In T. B. Sondregger (Ed.), *Nebraska Symposium on Motivation, 1984: The psychology of gender*. Lincoln, NB: University of Nebraska Press.
- Bem, S. L., & Lenney, E. (1976). Sex typing and the avoidance of cross-sex behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 33, 48-54.
- Bem, S. L., Martyna, W., & Watson, C. (1976). Sex typing and androgyny: Further explorations of the expressive domain. *Journal of Personality and Social Psychology*, 34, 1016-1023.
- Birns, B. (1976). The emergence and socialization of sex differences in the earliest years. *Merrill Palmer Quarterly*, 22, 229-251.
- Birrel, S. (1983). The psychological dimensions of female athletic participation. In M. Boutilier & L. SanGiovanni (Eds.), *The sporting woman*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Bray, J. H., & Maxwell, S. E. (1985). *Multivariate analysis of variance*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Burke, K. L. (1986). Comparison of psychological androgyny within a sample of female college athletes who participate in sports traditionally appropriate and traditionally inappropriate for competition by females. *Perceptual and Motor Skills*, 63, 779-782.
- Cohen, G. L. (1993). Media portrayal of the female athlete. In G. L. Cohen (Ed.), *Women in sport. Issues and controversies*. London: Sage Publications.
- Colley, A., Roberts, N., & Chipps, A. (1985). Sex-role identity, personality and participation in team and individual sports by males and females. *International Journal of Sport Psychology*, 16, 103-112.
- Csizma, K. A., Wittig, A. F., & Schurr, K. T. (1988). Sports stereotypes and gender. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 10, 62-74.
- Del Rey, P. (1976). In support of apologetics for women in sport. In R. W. Christina & D. M. Landers (Eds.), *Psychology of motor behavior and sport*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Eccles, J. S., Jacobs, J. E., & Harold, R. D. (1990). Gender role stereotypes, expectancy effects, and parents' socialization of gender differences. *Journal of Social Issues*, 46, 183-201.
- Ellis, L. J., & Bentler, P. M. (1973). Traditional sex-determined role standards and sex stereotypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 25, 28-34.

- Engel, A. (1994). Sex roles and gender stereotyping in young women's participation in sport. Special Features: Doing it by degrees: Feminist undergraduate dissertations. *Feminism and Psychology*, 4, 439-448.
- Frable, D. E. S., & Bem, S. L. (1985). If you're gender-schematic, all members of the opposite sex look alike. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 459-468.
- Greendorfer, S. L. (1977). Role of socializing agents in female sport involvement. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 48, 304-310.
- Greendorfer, S. L., & Ewing, M. E. (1981). Race and gender differences in children's socialization into sport. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 52, 301-310.
- Harry, J. (1995). Sports ideology, attitudes toward women, and anti-homosexual attitudes. *Sex Roles*, 32, 109-116.
- Henschen, K. P., Edwards, S. W., & Mathinos, L. (1982). Achievement motivation and sex-role orientation of high school female track and field athletes versus nonathletes. *Perceptual and Motor Skills*, 55, 183-187.
- Kane, M. J., & Greendorfer, S. L. (1994). The media's role in accommodating and resisting stereotyped images of women in sport. In P. J. Creedon (Ed.), *Women, media and sport: Challenging gender values*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Kane, M. J., & Snyder, E. E. (1989). Sport typing: The social 'containment' of women in sport. *Arena Review*, 13, 77-96.
- Kohlberg, L. A. (1966). A cognitive-developmental analysis of children's sex-role concepts and attitudes. In E. E. Maccoby (Ed.), *The development of sex differences*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Locksley, A., Borgida, E., Brekke, N., & Hepburn, C. (1980). Sex stereotypes and social judgement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 821-831.
- Matteo, S. (1986). The effects of sex and gender-schematic processing on sport participation. *Sex Roles*, 15, 417-432.
- Matteo, S. (1988). The effect of gender-schematic processing on decisions about sex-inappropriate sport behavior. *Sex Roles*, 18, 41-58.
- McGuire, J. (1988). Gender stereotypes of parents with two-year-olds and beliefs about gender differences in behavior. *Sex Roles*, 19, 233-240.
- Mead, B. J., & Ignico, A. A. (1992). Children's gender-typed perceptions of physical activity: Consequences and implications. *Perceptual and Motor Skills*, 75, 1035-1042.
- Messner, M. A. (1988). Sports and male domination: The female athlete as contested ideological terrain. *Sociology of Sport Journal*, 5, 197-211.
- Messner, M. A. (1990). Men studying masculinity: Some epistemological issues in sport sociology. *Sociology of Sport Journal*, 7, 136-153.
- Ostrow, A. C., Jones, D. C., & Spiker, D. D. (1981). Age role expectations and sex role expectations for selected sport activities. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 52, 216-227.
- Pedersen, D. M., & Kono, D. M. (1990). Perceived effects on femininity of the participation of women in sport. *Perceptual and Motor Skills*, 71, 783-792.
- Sabo, D., & Messner, M. A. (1993). Whose body is this? Women's sports and sexual politics. In G. L. Cohen (Ed.), *Women in sport. Issues and controversies*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Salminen, S. (1990). Sex role and participation in traditionally inappropriate sports. *Perceptual and Motor Skills*, 71, 1216-1218.
- Schmitt, B. H., & Millard, R. T. (1988). Construct validity of the Bem Sex Role Inventory (BSRI): Does the BSRI distinguish between gender-schematic and gender-aschematic individuals? *Sex Roles*, 19, 581-588.
- Snyder, E. E., & Spreitzer, E. (1983). Change and variation in social acceptance of female participation. *Journal of Sport Behavior*, 6, 3-8.